

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

PAPPA PÅ ANSTALT

– En kvalitativ studie med åtta fäder på anstalt, om deras tankar och
upplevelser kring sina barn

Socionomprogrammet

C- uppsats HT 2008

Författare Jenny Dahlström

Monica Ohlsson

Handledare Therese Wissö

Abstract

Titel: Pappa på anstalt – en kvalitativ studie med åtta fäder på anstalt om deras tankar och upplevelser kring sina barn.

Författare: Jenny Dahlström, Monica Ohlsson

Nyckelord: Faderskap, barn, anstalt, kriminalvård, coping

Uppsatsens syfte är att undersöka hur fäder som sitter frihetsberövade upplever sitt faderskap. För att förstå detta har vi använt oss av fyra frågeställningar.

1. Hur beskriver männen faderskap och hur upplever de sitt eget faderskap?
2. Vilka känslor, kring faderskapet och kontakten med barnen under anstaltsvistelsen, beskrivs?
3. Vilka strategier använder fäderna för att hantera känslor som är relaterade till barnet?
4. Vilka möjligheter anser fäderna att sig ha att utöva föräldraskap under tid på anstalt?

Denna uppsats är skriven ur fädernas perspektiv och inte barnens.

Efter att genomfört åtta halvstrukturerade intervjuer på en anstalt, analyserade vi vårt resultat med hjälp av teorierna; coping, KASAM, socialkonstruktivistiskt perspektiv på faderskap och teorier som förklarar reaktioner i samband med skam.

När vi sammanställde vårt resultat kunde vi se en tydlig bild av moderna fäder som önskade att få närvara mer i sina barns vardag. De berättade alla vilka svårigheter som fanns att under anstaltstid kunna utöva ett önskvärt faderskap. Orsakerna var flera; både dåliga besöks rum, som gjorde att man undvek att ta emot barnen på besök eller att man kunde vara placerad långt ifrån sin familj. Männen hanterade sina känslor och situationer på olika sätt, men de flesta använde undvikande copingstrategier. Vi tyckte oss även kunna utläsa ett uttryck för skamkänslor hos ett par av respondenterna. Kriminalvården insatser för fäder under anstalts tid skulle kunna utvecklas betydligt. Utbildning om barns behov borde vara obligatoriskt för all personal som arbetar inom kriminalvården. Besöksrum och besökslägenheter borde anpassas efter barns behov. Kriminalvården borde uttalat arbeta mer nätverksinriktat än vad de gör idag. Vår tolkning är att mycket av arbetet med familje- och barnperspektivet fått stå tillbaka och inte utvecklats i större utsträckning sedan kriminalvården 2006 infört ett utökat säkerhetsarbete. Fäderna i studien upplever att det förhöjda säkerhetsarbetet skapat svårigheter för dem att utöva sitt faderskap.

TACK!

Ett stort tack till våra nära och kära för stöd och uppmuntran under denna tid som vi har arbetat med vår c-uppsats.

Vi vill också tacka Therese Wissö, vår tålmodiga handledare för allt stöd och alla goda råd under processens gång. Du bringade ordning på vårt kaos.

Slutligen vill vi också tacka personal och intagna på aktuell anstalt. Utan er medverkan och välvilliga inställning till ämnet för undersökningen hade inte studien kunnat genomföras. Ett stort tack till alla respondenter för er medverkan.

Jenny och Monica

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte	1
1.3 Frågeställningar	2
2. TIDIGARE FORSKNING	3
3. METOD.....	5
3.1 Förförståelse	5
3.2 Avgränsning av ämne.....	5
3.3 Urval.....	6
3.4 Validitet och reliabilitet.....	6
3.5 Generaliserbarhet	7
3.6 Etiska övervägande	7
3.7 Intervjuer	8
3.7.1 Frågeguide.....	9
3.7.2 Genomförandet av intervjuerna.....	9
3.7.3 Våra respondenter	10
3.8 Tillvägagångssätt för analysen	10
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	12
4.1 Teoretisk referensram.....	12
4.2 Faderskap	12
4.2.1 Historiskt om synen på faderskap	12
4.2.2 Faderskap idag.....	13
4.2.3 Sammanfattning om faderskap idag.....	15
4.3 Coping	15
4.4 KASAM	17
4.5 Skam.....	17
4.5.1 Teori som förklarar reaktioner i samband med skam.....	18
5. KRIMINALVÅRD	20
6. RESULTAT	22
6.1 Tankar om faderskap.....	22
6.1.1 Tankar runt faderskapet idag	23
6.1.2 Kontakten med barnen	23
6.2. Vilka känslor i föräldrar – barnrelationen finns under anstaltsvistelsen.....	25
6.2.1 Inför besök.....	25
6.2.2 Besöket.....	26
6.2.3 Efter besöket.....	27
6.2.4 Vardagen	27
6.3 Vilka strategier använder fäderna för att hantera de känslor som väcks.....	29
6.4 Möjligheter att utöva faderskap under anstaltsvistelsen	30
7. ANALYS OCH TOLKNING AV EMPIRIN.....	33
7.1 Faderskap	33
7.2 Vilka känslor i föräldrar – barnrelationen finns under anstaltsvistelsen.....	34

7.3 Tankar om kriminalvården	36
8. SLUTDISKUSSION.....	38
9. REFERENSLISTA.....	40
BILAGA 1	
BILAGA 2	
BILAGA 3	

1. INLEDNING

Idag finns det strax över femtusen platser runt om i Sverige för personer som avverkar straff på anstalt och av dessa platser upptas ungefär 250 av kvinnor. Totalt är det ungefär 10 500 personer som döms till fängelse varje år (www.kriminalvarden.se). Solrosen, en ideell organisation, arbetar för att underlätta och stödja barns kontakter med sina frihetsberövade föräldrar. Solrosen uppskattar att det finns ungefär 10 000 barn som har frihetsberövade föräldrar (www.raddningsmissionen.se). 1997 gjorde socialstyrelsen tillsammans med kriminalvårdsstyrelsen en utvärdering som heter *Barn med frihetsberövade föräldrar*. Utvärderingen gjordes på uppdrag av regeringen för att se över barns förhållande till sina frihetsberövade föräldrar. Barnens behov av sina föräldrar lyftes upp och rekommendationer för att förbättra möjligheterna till att ha en fungerande kontakt mellan barn och förälder under anstaltstiden lades fram till kriminalvården (Socialstyrelsen, Kriminalvården, 1997). 2004 beslutade barnombudsmannen att göra en uppföljning av utvärderingen vilket har resulterat i nya förslag till kriminalvården. Samtliga förslag grundade sig i ett ökat barnperspektiv, något som kriminalvården hade som ambition att tillgodose (BO, 2004).

1.1 Bakgrund

Under vår gemensamma tid som praktikanter vid Frivården i Göteborg skapades ett intresse för frågor som rör kriminalvård. Vi bestämde under denna praktikperiod att vi tillsammans skulle skriva vår c-uppsats och att den skulle handla om kriminalvården. Kriminalvården består olika uppdragsområden. Frivården är den del i organisationen som ansvarar för de klienter som avtjänar straff utanför anstalt. Det kan vara personer som är dömda till skyddstillsyn, samhällstjänst eller elektronisk fotboja. Under praktiktiden fick vi en relativt god helhetsbild av frivårdens arbete. Vi blev nyfikna på att fördjupa kunskapen inom andra delar av kriminalvården. Kriminalvården som organisation består av fyra delar; transporttjänst, häkte, anstalt och frivård (www.kriminalvarden.se). En av oss fick efter praktiktiden anställning som timvikarie vid en av kriminalvårdens anstalter. Vi började diskutera om lämpligt ämne för vår uppsats, detta med kriminalvårdsanstalter som utgångspunkt. Under utbildningen på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet har många av kurserna vi läst belysts ur ett barnperspektiv. Detta föranledde diskussioner om barnperspektivet inom kriminalvården och hur det fungerar på anstalter i Sverige. Efter insikten att det skulle innebära allt för stora svårigheter och svåra etiska dilemman med att intervjua barn, valde vi ett föräldraperspektiv istället. Vi började leta efter forskning till vår uppsats och uppmärksammade att forskning om faderskap på anstalt var tämligen outforskad mark. Detta väckte vårt intresse och vi valde att fördjupa oss i ämnet.

1.2 Syfte

Denna uppsats fokuserar på manliga interner med barn. Syftet är att undersöka fängslade fäders syn på faderskap och deras upplevelser av faderskapet under den tid de sitter frihetsberövade. Studien vill också belysa fädernas sätt att hantera de känslor som är relaterade till barnen under anstaltstiden. Vi vill även undersöka vilka möjligheter fäderna upplever sig ha att kunna utöva föräldraskap under anstaltsvistelsen.

1.3 Frågeställningar

1. Hur beskriver männen faderskap och hur upplever de sitt eget faderskap?
2. Vilka känslor, kring faderskapet och kontakten med barnen under anstaltsvistelsen, beskrivs?
3. Vilka strategier använder fäderna för att hantera känslor som är relaterade till barnet?
4. Vilka möjligheter anser fäderna att sig ha att utöva föräldraskap under tid på anstalt?

2. Tidigare forskning

För att finna tidigare forskning har vi använt oss av olika databaser samt Libris och Göteborgs universitets bibliotekskatalog. Sökord som använts är: fäder i fängelse, förälder, anstalt, kriminalvård, pappor+anstalt, imprisoned-parents, imprisoned-fathers, children+prison, crime. Dessutom har vi sökt efter rapporter och litteratur vid officiella hemsidor för kriminalvård i samtliga nordiska länder och i Storbritannien. Vi har även haft telefonkontakt med kriminalvårdens informationsavdelning samt organisationen Solrosen.

Det saknas svensk forskning om fängslade fäder i någon större utsträckning. Forskning på det specifika ämnet fäder i fängelset sträcker sig inte längre än den c-uppsats som nämns längre ner i texten. Den forskningen som finns idag behandlar antingen mödrar i fängelse eller barnets upplevelse av att ha en förälder på anstalt. Mie Melin (1998) har skrivit boken *Fångarnas barn* och Barnombudsmannen lämnade 2004 fram rapporten *Straffa inte barnet* en undersökning gjord om hur barn med fängslade föräldrar upplever tillvaron. *Fäder i fängelse – en studie av mäns kontakt med sina barn under anstaltsvistelse* (Janeling, Ribberfalk, 1998) är en c-uppsats som blev väl emottagen av kriminalvården, som använder sig av den i olika informativa sammanhang. När vi ringde till kriminalvårdens informationsavdelning och frågade om vad det fanns för forskning hänvisade de bland annat till Janelings och Ribberfalks uppsats och även Ulla-Carin Hedin (2000) refererar i sin utvärdering av föräldrakurser inom kriminalvården till den som en utomordentlig uppsats. Uppsatsen täcker såväl faders upplevelse av faderskapet och kontakten med barnen som stödet från kriminalvården. I slutet på uppsatsen lämnar Janeling och Ribberfalk ett par rekommendationer till kriminalvården och ett av dessa är:

”Erbjud service och stöd på ett mer planerat sätt än idag till dem som vill vara aktiva fäder trots sin fängelsevistelse. Se över rutinerna på alla anstalter när det gäller t ex veckosamtal, låt fäder ringa gratis till sina barn. Erbjud föräldrakurser på alla anstalter.” (Janeling, Ribberfalk, s.51 1998)

1998 presenterades rapporten *Barn med frihetsberövade föräldrar* (1997). Bakgrunden till rapporten var ett regeringsuppdrag till kriminalvårdsstyrelsen och socialstyrelsen att se över förhållandena för barn med en förälder intagen på anstalt eller häkte. Hösten 1998 utökades uppdraget till att även täcka in familjehemmens betydelse för de intagnas barn. Barnkonventionen ligger till grund för uppdraget och rapporten är därför skriven ur ett barnperspektiv där barns behov av sina föräldrar framkommer. Den tar även upp en del viktiga aspekter på att vara frihetsberövad förälder. Bland annat lyfter rapporten upp en del punkter som exempelvis föräldrautbildning som försök på anstalter med män (Somander, mfl 1998).

Ulla-Carin Hedin gjorde år 2000 en utvärdering av föräldrakursen inom kriminalvården. Det hålls idag på de flesta häkten och anstalter föräldrakurser som syftar till att ge föräldrar en djupare förståelse om sina barns behov (Kriminalvården). I sitt inledande kapitel skriver hon om fördelarna med att satsa på en god förälder relation även under anstaltsvistelsen, och att detta är till gagn för alla medlemmar i familjen. För föräldern medför det en fortsatt delaktighet och att det blir lättare att återanpassas till samhället efter frigivningen. Det är också viktigt att jobba med den intagnes nätverk. Hedin (2000) tar även upp den amerikanska forskning som gjorts av Lanier och Hariston som visar på att män under tiden på anstalt ofta får kraftigt försämrade relation till barnet/barnen och till följd av detta ofta drabbas av ångest och depressioner. Hedins utvärdering konstaterar att arbetet med föräldrakurserna

genomförts med stort engagemang. Dock är det så i vissa fall att personal har fått klä sig i en terapeutisk roll, något de inte varit utbildade för. De som agerar utbildare har en kluven roll då de annars ska agera "fångvaktare". Utvärderingen visar att studiematerialet fungerat bra, och att det stora flertalet av fäderna varit nöjda med utbildningen. Många uppger att de fått fördjupad kunskap i sitt föräldraskap men även en möjlighet att bearbeta känslor hos sig själva (Hedin, 2000).

I Storbritannien räknar man med att ungefär 125 000 barn har en förälder som sitter i fängelse så där är området "fäder i fängelse" utforskat i högre utsträckning. Gwyneth Boswell och Peter Wedge (2002) har forskat i ämnet och skrivit boken *Imprisoned Fathers and their children*. Även de tar upp faktumet om att det bedrivits mer forskning på mödrar i fängelse än på fäder, detta trots att fäder är i betydande majoritet. Boswell och Wedge tror att orsaken till att det bedrivits så lite forskning inom detta område har ett samband med att fängslade män är en grupp som inte har så hög status och som inte är speciellt populär i det brittiska samhället (ibid). Boswell och Wedge (2002) understryker vikten av att ha kontakt med sina barn under anstaltsvistelsen. Även om det är jobbigt att ta emot besök under de omständigheterna som råder under en anstaltsvistelse är det av stor vikt att genomföra dem för att barnet skall kunna behålla en verklig bild av sin pappa. För att uppnå det bör anstalterna ha dagar där barnen kan komma och besöka sina föräldrar en hel dag. Anstalterna bör också ha föräldrakurser. Boken ägnar en stor del åt ämnet hur barnen påverkas av att ha fängslade fäder. De har använt teorier som vanligtvis används för att förklara barns reaktioner när barn blir separerade från ena föräldern vid exempelvis skilsmässa. Barnen i studier uppger att de saknar kvalitetstid, kärlek och fysisk kontakt. I boken räknas flera faktorer in som påverkar faderns möjligheter att påverka sin relation med barnet, klass, ekonomi, geografi och hur den emotionella relationen ser ut med barnet. Problem med att det är dyrt att resa och att anstalten ligger långt ifrån där familjen bor finns också med. Därför är den som Boswell och Wedge kallar "icke-ansikte-till-ansikte-kontakten" när man kan ringa eller skriva brev av stort värde och bör inte undervärderas. Det påpekas även problem med att sätta barn i en miljö som inte är anpassad för barn och förvänta sig att mötet skall bli av god kvalitet. Besöken upplevs som jobbiga för de intagna, och även om önskan är stark att få träffa sitt barn mår de mycket dåligt efteråt. Boswell och Wedge (2002) menar också att efter att arbete med familjenätverket är av stor vikt för framgångsrik rehabilitering under tiden på anstalt (ibid).

Else Christensen från Danmark gav 1999 ut rapporten *Forældre i fængsel – en undersøgelse af børns og forældres erfaringer*. Då fanns det ungefär 2 500 intagna varav ungefär 10 procent hade barn. Rapporten har ett barnperspektiv men lyfter upp olika konsekvenser den intagna får för egen del och hur det påverkar den intagnes omgivning. Christiansen lyfter upp frågan om att avtjäna straff och vilken indirekt påverkan det har för den intagnes barn. Hon har intervjuat både intagna män och kvinnor om deras relationer till sina barn. Även barn till intagna var intervjuade för att få fram barnens upplevelse av att ha en förälder i fängelse. I rapporten framkommer skillnader i förhållandena mellan danska och svenska fängelser. Christensen skriver i rapporten "Fx er det muligt for danske mødre at have små børn med sig i fængsel, og det er faktisk også muligt for fædrene" (Christensen, s. 24, 1999). I Sverige finns möjligheten enbart för kvinnor. Under 2007 var det ungefär 3 600 personer intagna på danska fängelset och av dem var strax under 200 kvinnor. Den danska kriminalforsorgen beräknar att det finns ungefär 4 000 barn som har en förälder i fängelse (www.kriminalforsorgen.dk). 2005 öppnades Engelborgsanstalten där fängelsedömda män och kvinnor ges möjligheten att bo med sina barn och partners, förutsatt att det är för barnets bästa (ibid). Detta har vi endast funnit vara möjligt i Danmark då det inte finns omnämnt på någon annan kriminalvårdsmyndighet.

3. METOD

Vi valde att genomföra en kvalitativ studie med intervjuer eftersom vi ansåg att det tillvägagångssättet var mest lämpat för att söka svar på vår frågeställning. En kvantitativ studie hade inte gett oss de djuplodade svar som vi önskade eftersom vi sökte efter deras känslor och upplevelser. Under intervjuerna fick respondenterna möjlighet att uttrycka sina subjektiva upplevelser med egna ord (Larsson, 2005). Vi har försökt att förstå och tolka respondenternas upplevelser och tankar vilket innebär att vi har haft en hermeneutisk utgångspunkt i vår studie. Larsson (2005) menar att ett hermeneutiskt synsätt innebär att förstå och tolka meningens innebörd samt menar han att individens egna förförståelsen har betydelse för hur texten tolkas (ibid). Vi transkriberade samtliga intervjuer och det gav en råtext att arbeta med inför vårt resultat och analyskapitel. Där vi tolkat innebörden av respondenternas svar. De livserfarenheter man har med sig innebär att olika individer kan uppfatta språket på två sätt, dels en grammatisk tolkning samt en psykologisk tolkning vilket ger texten möjligheter till flera olika tolkningar (Thomassen, 2007). Vi hade från början ett deduktivt förhållningssätt eftersom vi hade en teoretisk utgångspunkt. Ett deduktivt synsätt innebär att det finns en teoretisk utgångspunkt redan vid planeringen av studien (Thurén, 2003). Efter att empirin samlats in övergick vi till en abduktiv metodstrategi då vi utökade vår teoridel med skam. Larsson (2005) menar att forskaren kan uppmärksamma nya fenomen genom att kombinera ett induktivt och en deduktiv metod. Tillsammans ger det en abduktiv metodstrategi och "kan kännetecknas av en växling mellan teori och empirisk data där båda kommer att påverka varandra" (Larsson, s.23, 2005). En induktiv utgångspunkt innebär att undersökningens empiri utgör grunden för valet av de teoretiska ramarna (Thurén, 2003).

3.1 Förförståelse

Vår förförståelse kommer inte enbart utifrån våra sinnesintryck utan även från litteratur, media och i kommunikation med andra. Inom hermeneutiken är förförståelse ett centralt begrepp och finns med och påverkar all typ av forskning (Thurén, 2003). Vi har båda praktiserat på frivården under 20 veckor vilket gav oss en bred inblick om hur kriminalvården fungerar och arbetar. Vi har båda varit och en av oss är fortfarande lekmanövervakare. Det innebär att man finns till som stöd och hjälp för klienter som är ställda under övervakning. Som lekmanövervakare arbetar du på uppdrag av frivården och träffar klienter även på tider utöver kontorstider. En av oss har även varit timanställd på en kriminalvårdsanstalt i Göteborgsregionen. Vi har under vår utbildning på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet vid varje kurstillfälle fått läsa studiematerial som belyser det aktuella ämnet ur genus, etnicitet, klass och barnperspektiv. Genusperspektivet har enligt vår åsikt nästan uteslutande behandlats ur ett kvinnoperspektiv. Detta har gjort att skrivandet med faderskapsdiskursen till en början kändes ovant och lite svårt. Vi upplevde det som ovant att läsa om strukturer som drabbade män negativt. Vidare har vi även upplevt svårigheter att inte se situationen med fäder i fängelse ur ett barnperspektiv, något vi i andra sammanhang är vana att alltid göra.

3.2 Avgränsning av ämnet

Till en början var vår intention att vi skulle undersöka mer än en anstalt och göra en jämförelse dem emellan. Efter hand insåg vi att tiden inte skulle räcka till, och att studien skulle bli alltför bred. Vi har valt att avgränsa oss från barnperspektivet vilket var vårt perspektiv från början. En anledning till att vi inte valt ett barnperspektiv var att vi insåg att intervjuer med barn skulle innebära svåra praktiska hinder, såsom medgivande från

vårdnadshavare samt att vi inte anser oss ha tillräckligt med erfarenheter för att genomföra intervjuer med barn. Vi är medvetna om att man skulle ha kunnat göra en undersökning utifrån ett barnperspektiv utan att ha genomfört intervjuer med barn men då hade vår studie behövt haft en annan utgångspunkt. Vi har valt att belysa fäders tankar och upplevelser vilket gjort att vi inte tagit med mödrar. Vår studie är förlagd till en anstalt då vi ansåg att tiden inte skulle räcka till för att besöka fler viker föränlett att vi begränsat oss till de respondenter som befann sig på den aktuella anstalten vid tidpunkt för genomförandet av undersökningen. Vi har även avgränsat oss från att se vilken påverkan anstaltsmiljön kan ha på våra respondenter. Studien är inte heller någon jämförelse med den tidigare studie om *Fäder i fängelse* från 1998 av Janerling och Ribberfalk då det inte har varit vårt syfte att utvärdera vad som skett inom kriminalvården under de tio år som gått sedan den c-opsatsen skrevs.

3.3 Urval

Svenning (2003) skriver att det inte är genomförbart att göra en totalundersökning vid en kvalitativ studie då det är resurskrävande. Han menar att man gör en urvalsundersökning även om det gäller en mindre population (ibid). Det kriteriet vi hade för att de som var intresserade skulle kunna delta i vår studie var att de var fäder. Vi har inte lagt någon vikt i hur många eller hur gamla barn fäderna har då vi ansett att det inte har någon betydelse för vad vi önskade undersöka. Vårt urval är baserat på fädernas eget intresse av att vilja delta i vår undersökning. Vi har inte haft möjligheten att kunna påverka vilka som anmält sig. Det finns en möjlighet att några har blivit påverkade av dem som leder föräldracirkeln på anstalten. Påverkan har då bestått av ett förtydligande av syftet samt en betoning på hur viktigt det är att detta ämne lyfts upp till diskussion.

Under sensommaren tog vi kontakt med en anstalt och gjorde en förfrågan om det var möjligt att göra en kvalitativ undersökning med intagna fäder. Vi fick ett godkännande av kriminalvårdschefen och ombads kontakta hänvisad personal på anstalten för att gemensamt diskutera lämpligt tillvägagångssätt för genomförandet av studien. Inför undersökningen togs förnyad kontakt med anstalten och denna gång fanns där en liten tvekan från kriminalvårdschefen men efter ett övervägande fick vi åter ett godkännande. Vi skrev ett informationsblad om vår studie till intagna (se bilaga 3) där vårt syfte framkom och att de intagna kunde lämna en intresseanmälan till personal på anstalten. Totalt anmälde nio intagna sitt intresse för att delta och det var åtta som fullföljde.

3.4 Validitet och Reliabilitet

Begreppen validitet och reliabilitet värderas olika beroende på om man väljer en kvalitativ eller en kvantitativ undersökning. En kvantitativ studie innebär skattning av siffror medan en kvalitativ studie innebär en beskrivning av tillvägagångssätt för insamlande av material samt bearbetning av empirin (Kvale, 1997). Vi har uppfattat att det skiljer sig mellan olika författare och har därför valt att utgå från Kvales beskrivning av begreppens innebörd.

Eftersträvande är att en undersökning ska nå så hög validitet som möjligt. Med validitet menas att forskaren verkligen undersöker det som ska undersökas, det vill säga studiens syfte (Kvale, 1997). Vidare menar Kvale att validitet inte är knutet till en specifik del av studien utan ska följa forskaren genom hela undersökningen. Från planeringsstadiet till presentation av det färdiga resultatet för att klargöra att forskaren under studiens genomförande verkligen undersöker det som ska undersökas (ibid). Vi har beskrivit vårt tillvägagångssätt vilket stärker vår validitet. Vi har också under hela studiens gång försökt att inte gå in på sidospår

som framkommit under intervjuer, transkribering och analys, utan försökt hålla oss till vår studies syfte.

Undersökningens reliabilitet beskrivs utifrån tillförlitlighet och trovärdighet, det vill säga att undersökningens tillvägagångssätt är pålitligt. För att en studie ska kunna få en hög tillförlitlighet ska oberoende mätningar av samma fenomen komma fram till ett likvärdigt resultat utan större skillnader (Kvale, 1997). Forskarens mätinstrument påverkar undersökningens tillförlitlighet och i en kvalitativ studie är utformandet av en intervjuguide viktig (ibid). Vi har inte gjort någon pilotstudie av vår frågeguide och vi blev vid några tillfällen störda under intervjuerna vilket kan ha påverkat respondenternas svar och studiens tillförlitlighet.

Kvale (1997) menar att redan vid utskrifter av intervjuer kan forskarens reliabilitet ifrågasättas. Den muntliga konversation mellan forskaren och intervjuperson skrivs ner till en text och innehåller en rad tolkningar vilket påverkar utskriftens kvalitet (ibid). Genom användandet av bandspelare anser vi att reliabiliteten har stärkts eftersom det har gett oss möjligheten att lyssna på vad respondenterna förmedlar vid flera tillfällen.

Forskarens förförståelse är en påverkande faktor som Kvale menar har betydelse för studiens pålitlighet. Intervjuarens teknik och erfarenhet har betydelse för om forskaren kan vara neutral i förhållande till sin egna förförståelse för att inte påverka eller leda empirin mot en speciell riktning (Kvale, 1997). Vi redogör i studien för vår förförståelse, men då vi är oerfarna gällande intervjuteknik kan det innebära att vi har ställt ledande frågor till respondenterna.

3.5 Generaliserbarhet

Att kunna analytiskt generalisera vårt resultat är inte möjligt. Analytisk generalisering skulle i vårt fall innebära att vi kunde använda vårt resultat och förklarar hur alla fäder som sitter frihetsberövade upplever faderskap (Kvale, 1997). Vi vill påstå att detta inte är möjligt då vår studie omfattar för få fäder. Man kan inte ens påstå att vår studie håller en generaliserbarhet på den anstalten vi valt att belägga vår studie på. Nio fäder anmälde sitt intresse och vi vet inte hur många fäder som finns på anstalten då detta är sekretessbelagd information, detta medför att vi inte kan dra några generella slutsatser då vi inte vet om vår grupp varit tillräckligt stor för att vara representativa för anstalten. Vi har dock sett vissa likheter mellan vår uppsats och den Janeling och Ribberfalk (1998) skrivit. Man skulle därför kunna anta att andra fäder på anstalt skulle kunna komma att känna igen sig i vår uppsats.

3.6 Etiska övervägande

Vi har utgått från Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning i vår studie. Vi har vid tre tillfällen tagit upp etiska dilemman. Då har vi diskuterat språket i en del intervju citat och kommit fram till att ordagrant återge det som respondenterna säger. Vi har varit väldigt försiktiga i vår teorianvändning då vi inte kan dra några definitiva slutsatser ifrån resultatet. Det har för oss känts viktigt att kunna återge vad det är respondenterna säger för att läsaren ska kunna göra en egen tolkning av de ord som sägs. De intervjuades anonymitet är det andra dilemma som vi diskuterat och där anser vi det viktigt att hålla fast vid den punkten då det är vad vi lovat respondenterna. Vi har fått korrigera vissa ord i citaten för att man ej ska kunna förstå vem som sagt vad. Det sista och tredje dilemma är att vi inte diskuterat de etiska frågorna inför varje intervju, däremot har vi

i övrigt diskuterat de etiska aspekterna under eller efter de olika momenten. Vi har vid varje intervju både skriftligt och muntligt informerat om etikkommitténs fyra huvudkrav (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebar att vi till våra respondenter informerat både muntligt och skriftligt inför varje intervju om C-uppsatsens syfte, respondenternas roll samt att deltagandet är frivilligt vilket innebar att de när som helst kunde avbryta samarbetet. En person som anmält sitt intresse till att delta i vår studie avböjde efter muntlig information då personen antog att han skulle få hjälp av oss i kontakten av sitt barn vilket inte varit vårt syfte.

Samtyckekravet innebar att varje respondent själv fick bestämma över sin medverkan samt att de samtyckte till att lämna information. Alla våra respondenter lämnade sitt samtycke till att vi kunde använda den information vi samlade in till vår studie.

Konfidentialitetskravet innebar att vi informerade om vår tystnadsplikt och att inga personliga uppgifter om respondenterna skulle röjas. Genom att aidentifierat våra respondenter och att inte ge våra respondenter ett alias var för att i möjligaste mån skydda deras integritet.

Nyttjandekravet innebar att vi informerade om att det insamlade materialet endast skulle användas i vår aktuella studie och därmed inte lämnas ut för annat ändamål.

Vi har på grund av den korta tid vi förfogat över vårt uppsatsskrivande inte hunnit följa den rekommendation som innebär att respondenterna skulle ges tillfälle att ta del av studien före publicering. Vi kommer däremot att tilldela samtliga respondenter ett exemplar av studien.

3.7 Intervjuerna

Vi har genomfört åtta intervjuer med fäder och en gemensam intervju med de två kriminalvårdsanställda som även har hand om föräldracirkarna på den anstalt där vi förlagt vår studie. Detta innebar att vi totalt intervjuade tio personer. Vi hade ett bortfall då en tänkt respondent avböjde sedan han fått mer ingående information om vårt syfte. Ett bortfall kan vara av stor betydelse beroende på studiens karaktär men det är också svårt att helt kunna avgöra dess betydelse (Stukát, 2007). Vi tror dock inte att bortfallet har påverkat vår undersökning negativt utan vi tror att vi fått in tillräckligt mycket information om fädernas upplevelser och tankar för att få en helhetsbild.

Stukát (2007) menar att valet av intervjumiljö är en viktig grund för genomförandet och det vanligaste är att man söker upp respondenterna på deras arbetsplats eller annat lämpligt ställe där respondenterna känner en trygghet (ibid). Vi genomförde alla intervjuerna på anstalt, även intervjun med kriminalvårdarna. Miljön upplevde vi inte vara lugn. De två första intervjuerna genomförde vi i ett avskilt rum. Därefter förflyttade vi oss till en annan avdelning och påbörjade där en intervju i ett bibliotek. Eftersom respondenten skulle på ett annat möte fick vi bryta intervjun efter cirka femton minuter. Därefter fick vi återigen byta rum då bibliotekarien behövde tillgång till biblioteket och genomförde där ytterligare fyra intervjuer. Den avbrutna intervjun och den sista intervjun genomfördes fem dagar senare i biblioteket. Faktainsamlingen med kriminalvårdarna genomfördes i personalrummet i samband med deras lunchrast. Miljön kan mycket väl ha påverkat vår uppmärksamhet mot respondenterna. Det finns en risk i att vi missat att följa upp ett svar på någon fråga eftersom

vi emellanåt blev avbrutna under intervjuerna. Det kan också vara så att allt omkringflyttande gjorde oss splittrade vilket kan ha påverkat vår uppmärksamhet mot respondenternas svar.

Det finns både för och nackdelar med att använda sig av bandinspelning i samband med intervjuer. Fördelen är att man får med en helhet och att det är möjligt att lyssna upprepade gånger. Nackdelar är att respondenterna till en början kan vara återhållsamma, det brukar dock lättas efterhand, samt att det tar mycket tid att transkribera materialet (Stukát, 2007). Genom att använda sig av bandinspelning kan intervjuerna helt ägna sig åt respondenten men man ska samtidigt vara medveten om att kroppsspråk och ansiktsuttryck inte återspeglas på band (Kvale, 1997). Till vår hjälp har vi vid intervjuerna använt oss av en diktafon för att inte missa något som sades under samtalsgången. Vidare bestämde vi oss även för att en av oss skulle anteckna i samband med intervjuerna om bandupptagningen skulle misslyckas. Vi har därefter individuellt transkriberat ett var sitt antal intervjuer. Detta kan ha påverkat tolkningen av vad respondenterna säger eftersom vi inte har skrivit exakt lika därför kan utskriftens tillförlitlighet i viss mån ifrågasättas. Vi anser dock att de små skillnaderna i våra utskrifter inte har påverkat vår undersökning i större utsträckning eftersom vi båda närvarade vid samtliga intervjuer.

3.7.1 Frågeguide

Vi gjorde en frågeguide utefter vår frågeställning. Utöver det hade vi en del inledande frågor (se bilaga 2). Under varje tema hade vi ett par underfrågor men därutöver försökte vi följa respondenternas svar vilket innebär att vi genomförde halvstrukturerade intervjuer. I vår intervju med kriminalvårdarna använde vi ingen frågeguide utan förde en öppen konversation och ett allmänt informationsutbyte.

Larsson (2005) skriver att en allmän intervjuguide har som grund, ett antal teman som är relevanta till studiens problemområde och som intervjuaren följer. Till varje tema följer öppna underfrågor där intervjuaren söker svaren till studiens syfte (ibid). Stukát (2007) menar att ostrukturerade intervjuer är en metod som kan ge mer information samt nå djupare kunskap men att det kräver att intervjuaren är medveten om och har kunskaper om intervjutekniker (ibid). Vår erfarenhet av intervjuer kommer till största delen från vår praktik på frivården där vi gjorde en del personutredningar samt från de kurser vi läst på socionomprogrammet som handlar om samtalsmetodik. Personutredningarna följde en färdig struktur som vi följde vilket underlättade informationsinsamlandet. Vår erfarenhet av intervjuer och intervjutekniker är således begränsad vilket kan ha påverkat utformandet av frågeguiden och även uppföljningen av respondenternas svar.

Kvale (1997) menar att en god intervjuare är väl insatt i ämnet för undersökningen samt är inpressad av mänskliga interaktioner. Genom pilotintervjuer ges intervjuaren möjligheter att kontrollera sin frågeguide och även kunna göra nödvändiga förändringar om det behövs (ibid). Vi har inte gjort några pilotintervjuer inför vår undersökning vilket kan ha påverkat utformningen av vår frågeguide och även svaren. Men för att göra en pilotundersökning av kvalitet skulle vi behövt testa den på fäder på anstalt, något som inte var möjligt.

3.7.2 Genomförandet av intervjuerna

Inför varje intervju fick våra informanter både skriftlig och muntlig information om vår studie samt våra etiska utgångspunkter (se bilaga 1). Våra intervjuer tog mellan 25 och 60 minuter. Att det skilde så pass mycket i tid mellan respondenterna anser vi inte har någon

betydelse då vi känner att vi fick uttömmande svar från samtliga. Orsak till skillnad i längd kan ha att göra med att vissa hade lättare att för att prata med oss och att andra var mer återhållsamma. Den intervju som vi fick återuppta när respondenten skulle på ett möte blev dock inte som vi tänkte oss. Vi tror att det beror på att vi inte förberedde oss tillräckligt med uppföljande frågor från första tillfället, vilket är en brist som oerfarna intervjuare.

I samtliga intervjuer var vi båda närvarande och vi tror inte att det uppfattades negativt från respondenterna på något sätt. Inför varje intervju bestämde vi vem av oss som i huvudsak ställde frågor och vem som antecknade. Det föll sig så att vi bytte varannan gång och vi upplevde att det fungerade bra. Stukát (2007) menar att det kan vara en fördel att vara två under en intervju. Att vara två under intervjun innebär att man kan upptäcka mer genom att observera kroppsspråk och uttryck hos respondenten. En nackdel kan dock vara att den intervjuade känner sig i underläge vilket kan påverka vilka svar respondenten avger (ibid). För att undvika att den intervjuade skulle känna sig i underläge på något sätt försökte vi placera oss i nivå, det vill säga att vi försökte i möjligaste mån att inte sitta så att vi kom högre upp än respondenterna.

3.7.3 Våra respondenter

Vi har i möjligaste mån försökt att avkoda våra respondenter och kommer därför endast att göra en sammanställning av dem.

Åldern på våra åtta respondenter varierar från 26 år till 40 år. Medelåldern är 34 år. Tre respondenter har vardera ett barn och övriga fem respondenter har två eller fler barn. Barnens ålder sträcker sig från 1,5 månader upp till 15 år. Fem fäder hade flera fängelsestraff bakom sig och för tre fäder var det första gången på anstalt. Två av våra fäder har ingen kontakt alls med sina barn idag och de övriga sex har mer eller mindre regelbunden kontakt. Besök av barnen på anstalt varierar från regelbundna besök en gång i veckan till ett genomsnitt på var sjätte – sjunde vecka. Av de sex som har kontakt med sina barn uppger de att de nästan dagligen talar med dem i telefon.

3.8 Tillvägagångssätt för analysen

Kvale (1997) menar att analysen inte bara ska genomföras efter att empirin har samlats in utan ska finnas med från början och genomsyra hela arbetet. Utifrån den hermeneutiska filosofin tolkas och analyseras texten och forskarens huvudsakliga syfte blir styrande i tolkningarna (ibid). Vidare menar Kvale att transkriberingen av intervjuerna är en process där forskaren tolkar och förvandlar samtalet till text. Vi genomförde fem intervjuer på samma dag och i en följd, resterande intervjuer ett par dagar senare. Vi hade lite tid mellan intervjuerna att reflektera över vad respondenterna sagt. För att minimera risken över att viktig information skulle gå förlorad valde vi att både anteckna och använda oss av bandupptagning. Kvale (1997) menar att vid en bandupptagning riskerar forskaren att gå miste om information som ansiktsuttryck och gester kan ge. Vi ser även det som en fördel av att vi var två under intervjuerna eftersom vi då kunnat diskutera delar av intervjuerna mer ingående. Detta för att inte viktig information skulle ha gått oss förbi eller ha feltolkats.

Ur ett etiskt perspektiv samt för att värna om respondenternas anonymitet valde vi att genomföra mindre ändringar i respondenternas utsagor. Vissa känsliga delar i intervjuerna har vi medvetet valt att inte citera, däremot finns det med i resultatet som en sammanställning. Vi har även valt att ändra från talspråk till skriftspråk för att det gynnar läsaren. Kvale (1997) menar att en undersökning ska genomsyras av ett etiskt perspektiv från

början till slut och att respondenternas konfidentialitet skyddas. Vi har tydligt valt att inte redovisa våra respondenter enskilt just för att skydda deras anonymitet.

Utifrån vårt syfte hade vi några teman som vi ville undersöka. Efter transkribering sökte vi i texterna efter våra teman. Material som vi inte ansåg vara relevant för vår studie sållades bort för att känna det mer hanterbart. Vi har vid flera tillfällen gått igenom materialet, både den utskrivna versionen och lyssnat på ljudupptagningarna för att i möjligaste mån kunna beskriva vad respondenterna menar i intervjuerna. Därefter har vi sammanställt vad respondenterna uppger under varje tema och kopplat det till teori om faderskap och coping. Vi har även använt oss av begreppen KASAM och skam för att tydliggöra olika fenomen. Vi kommer inte att använda oss av KASAM i någon större utsträckning utan som ett komplement till coping. Vårt resultat har vi redovisat genom meningskoncentrering och kortare citat. Kvale (1997) skriver om meningskoncentrering vilket innebär att korta ner långa uttalande till kortare formuleringar utan att innebörden förändras på något sätt.

Den analysmetod vi har använt oss av, tolkar vi som det Kvale menar med *ad hoc*. Kvale (1997) skriver "*Att skapa mening genom ad hoc metoden är ett eklektiskt tillvägagångssätt*" (s. 175) och menar att forskaren kan blanda olika metoder för att belysa, undersöka eller beskriva fenomen (*ibid*). Vi har inte genomfört vår analys utifrån en metod utan kombinerat olika analysmetoder. Genom att belysa analysens tillvägagångssätt ökar möjligheten för andra att kontrollera att vi undersökt det som är vårt syfte med studien.

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

4.1 Teoretisk referensram

I starten av uppsatsskrivandet bestämde vi oss för att använda ett avsnitt om faderskap, teorier om coping samt teorier om KASAM.

Syftet med att använda faderskap var för att kunna tydliggöra hur samhället generellt ser på faderskap och om våra respondenter delade den bilden. Oavsett om respondenterna skulle visa sig eller inte visa sig dela den allmänna uppfattningen om faderskap, skulle vetskapen om hur de förhåller sig till faderskap hjälpa oss att förstå de känslor som fäderna har relaterat till sitt eget faderskap. Coping som teori valdes för att med den kunde man förklara både bra och dåliga strategier hos fäderna. Begreppet KASAM valdes som ett komplement till coping men kommer inte att användas i så stor utsträckning. Teori om skam valdes först efter vi sammanställde vårt resultat och tyckte oss se visst uttryck för detta hos vissa av respondenterna.

4.2 Faderskap

Vi vill i detta avsnitt försöka förstå vad faderskap i dagens Sverige innebär. Vi utgår inte från ett biologiskt perspektiv på faderskap, utan ett socialkonstruktivistiskt synsätt där bilden av faderskap utformas i interaktion med omgivningen (Fransén, 2004). Faderskap är historiskt något som utformats i relation till maskulinitet. Maskulinitet utvecklas enligt det socialkonstruktivistiska synsättet mellan könen och i samspel med individens alla olika livsvillkor (ibid). För att förstå det moderna faderskapet behöver vi få en inblick i hur det tidigare sett ut och vilka faktorer som varit med att skapa den moderne fadern. Det som kommer att omnämnas som faktorer i detta kapitel är, stora förändringar i samhället då vi gick från att vara ett bondesamhälle till att bli ett industrisamhälle, instiftning av olika lagar, reformer och hur forskningen sett på faderskap under 1900-talet. Vi vill försöka belysa både, hur samhället inklusive vad fäder själv anser att faderskap innebär och hur fäder faktiskt agerar idag.

4.2.1 Historiskt om synen på faderskap

Plantin (2001) skriver om faderskapets utformning i Sverige under början på 1900-talet när industrialiseringen börjar ta fart och familjer som tidigare ägnat sig åt jordbruk flyttade in till städerna för att förvärvsarbeta. Den största skillnaden i familjestrukturen för männen blev att de gick från att ha haft en uppfostrande roll, i alla fall gällande sönerna, och ha insyn i familjelivet, till att bli *familjeförsörjare*. Enligt Plantin berodde detta på att mäns arbetskraft var mer efterfrågad än kvinnors och som konsekvens av detta arbetade männen i betydligt större utsträckning än kvinnorna som istället fick ansvara för hemmen och barnen. Man kunde även se denna uppdelning i överklassen, detta hade bland annat sin grund i dåtidens forskning som visade på att kvinnor enbart var lämpade åt arbete i hemmet och omhändertagande av barn eftersom kvinnor ansågs var svagare i intellektet än män (ibid).

Under de första decennierna av 1900-talet rådde befolkningskris i Sverige. Alldeles för få barn föddes och många familjer hade tidigare emigrerade till USA. Orsaken till detta var svårigheten att försörja en stor familj ekonomiskt. För att öka befolkningmängden krävdes att den svenska socialpolitiken reformerades. En mängd olika ekonomiska bidrag infördes från slutet på 30-talet alla utställda till modern. Fadern fick fortsätta att klä sig i rollen som familjeförsörjare och arbetade sex dagar i veckan medan modern vårdade hem och barn.

Kärnfamiljens rollfördelning gick helt i linje med det dåtidens naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga forskare ansåg om att olika kön hade olika egenskaper, vilket gjorde man och kvinna lämpade för skilda göromål (ibid).

Under 50-talet började kritiska röster höjas, vilka lyfte fram att barnen behövde en fader som var mer närvarande än den nästan alltid arbetande fadern. Kritikerna ansåg att det var bristen på fadersgestalter som riskerade att göra barnen allt för feminina samt att social vanart kunde ha sin orsak ur ovanstående fenomen (ibid). Under 50-talet infördes arbetstidsförkortning vilket innebar att fadern kunde spendera mer tid tillsammans med sina barn. Detta skedde främst i samband med nöjen och den omvårdande delen var fortfarande moderns ansvar (Hagström, 1999). Plantin poängterar att här skedde en stor förändring i synen på fadern som förälder och att man ger fadern erkännande som en viktig del i barnens uppväxt (Plantin, 2001).

Från 1960-talets början och fram till mitten av 70-talet var tillgången stor på arbete i Sverige. Efterfrågan på kvinnlig arbetskraft ökade och kvinnor gav sig ut i yrkeslivet. En ny våg av feminism gjorde sig hörd och ställde krav på ökad jämställdhet. Radikalfeminismen talade om att ”*det personliga är politiskt*” (Gemzöe, s.46 2005) och att den ojämställdhet och det förtryck som rådde inom familjen skulle lösas politiskt (Gemzöe, 2005). Detta resulterade i att det som tidigare benämnts som moderskapspolitik istället började heta och handla om familjepolitik. Denna politik ledde till införandet av föräldrapenning, som både mamman och pappan kunde utnyttja. Förvisso hade den gemensamma föräldrapenningen ingen större genomslagskraft hos männen de första tio åren, men synen i politiken på att föräldraskapet var något som skulle vara mer jämlikt var viktig (Plantin, 2001).

”... 90-talets vårdande pappor har inte mycket gemensamt med de tidigare framställningarna av auktoritära patriarker och distanserade fadersgestalter”
(Hagström, s 29, 1999)

Detta skriver Charlotte Hagström i sin avhandling *Man blir pappa*, en avhandling som undersöker på vilket sätt fadersrollen har förändrats genom historien. Citatet ovan är hämtat från ett kapitel som lyfter fram hur fäder har gestaltats i reklam, konst och rådgivningslitteratur. Reklam, menar Hagström, är trendkänsligt men måste även avspegla någon form av verklighet som konsumenterna kan känna igen sig i. Reklamen kan på det viset ge oss en fingervisning om olika samhällsattityder som råder runt exempelvis faderskap. Hagström poängterar att det för den saken skulle inte behöva innebära att några större samhällsstrukturer förändrats, utan endast inställningen till dessa.

Som ovan nämnt anser Hagström att reklamfilm och rådgivningslitteratur visar på hur samhället ser på olika fenomen, och det är först på 80-talet som fäder framställs som kärleksfulla och känsliga pappor, dock fortfarande med klassiska manliga attribut som stora muskler, byggarbetsplatskläder etc. (Hagström 1999). Plantin skriver att 80- och 90-tals pappan inte bara skulle vara som helgpappan som fanns under 50-talet och lekte med barnen. 80- och 90-tals pappan skulle även delta i vardagen, städa, laga mat och vårda. Plantin (2001) kallar detta för vardagspappa.

4.2.2 Faderskap idag

Hur ser då dagens vardagspappa ut? Är han den ansvarsfulle delaktige fadern? Det finns många olika synpunkter på det. Plantin tar i sin avhandling upp att viss forskning menar att det råder stor skillnad mellan uppfattningen om vad faderskapet idag innebär och vad som

faktiskt skett i verkligheten. Med det menas att den svenska pappans syn på vad faderskap, har förändrats mycket snabbare än vad hans handlingsmönster har förändrats (Plantin 2007).

I Bäck-Wiklund och Bergstens bok *Det moderna föräldraskapet* skriver de följande om den moderna fadern:

”Män uttalar sig ofta om hur de bör vara och hur de bör handla. Hur de faktiskt handlar, behöver emellertid inte ha något samband med detta” (Bäck-Wiklund, Bergsten, s. 77, 1997).

Bäck-Wiklund och Bergsten anser att mammor och pappor idag pratar om sitt föräldraskap på samma sätt, men att kvinnor och män lägger olika värderingar i samma ord. Ord som ansvar innebär för kvinnorna, ansvar för den direkta omsorgen medan det för män fortfarande är starkt knutet till de traditionella områdena som försörjning och liknande. Prioritering av olika egenskaper och ideal visar även samma mönster. Kvinnor och män framhäver samma ideal men rangordnar dem olika. Männens främsta ideal är bland annat kunskap, beskydd och principer. Orsaken till denna skillnad i framställning och realitet anser Bäck-Wiklund och Bergsten är att den moderna pappan ännu inte kunnat forma sitt faderskap ordentligt. De förebilder som finns är både traditionella och moderna, vilket skapar en otydlighet i bildandet av sitt eget faderskap (ibid).

”För männen innebär förändringen att deras jag och identitet inte längre och lika självklart bara kan relateras till arbete och yrkeskarriär. Män måste reflexivt konstruera sin livsberättelse med betydligt fler dimensioner än vad som tidigare förväntats av dem. De står bland annat inför den inte helt enkla uppgiften att forma en maskulin omsorg” (Bäck-Wiklund, Bergsten, s 34, 1997).

Men det finns även faktorer som utifrån påverkar mannen, i vilken grad han involveras i föräldraskapet exempelvis. Kyle D. Pruett (1987) skriver i sin bok *Pappa som mamma* att det är en förutsättning om fadern skall kunna känna ett engagemang i föräldraskapet är att han fått vara en del redan från början. Att vara en vårdande pappa inte är något man bara blir utan något som man tränas in i, detta går även att läsa i Hagströms (1999) avhandling. Möjligheten att få visa detta engagemang kan ibland begränsas av olika samhällsinstitutioner som av gammal vana betraktar modern som den primära omsorgsgivaren. Även mamman kan bidra med att begränsa pappan i skapandet av sitt eget faderskap då hon lägger sin egen definition av faderskap på honom (Pruett, 1987). Att myndigheter ofta som ovan nämnt gärna vänder sig till modern i frågor som rör barnen är något som även Berg och Johansson (1999) skriver om i boken *Den andre föräldern*, och att man som pappa måste anstränga sig betydligt mer för att få information om sitt barns situation i exempelvis skolan eller på dagis (ibid).

Annan forskning visar på att det har skett en stor förändring hos männen och att man främst kan läsa det hos idag nyblivna fäder. Denna forskning visar att vi idag befinner oss i början på en stor förändring, hos mödrar och fäder. Olika världar kommer att förena sig (Plantin, 2001).

I Hagströms (1999) avhandling går att läsa att pappor idag under barnets första levnadsår är betydligt mer närvarande och engagerade än tidigare generationers fäder men att det senare avtar och familjen faller in i gamla traditionella mönster. Hagström menar att man ändå kan påstå att en stor förändring har skett i faderskapet. För ett par decennier sedan var det otänkbart att pappan närvarade under förlossningen och det fanns ingen rådgivningslitteratur

som riktades direkt till män. Hagström finner att kvinnor fortfarande ansvarar för omvårdnaden om både hem och familj i huvudsak men att män är till skillnad från tidigare generationer är betydligt mer involverade. Att vissa saker, som utförande av hushållssysslor eller omvårdnad av barn, ses så självklart att männen inte nämner det under intervjustudien, vilket kan ses som ett tecken på hur väl vissa områden integrerats i faderskapet (ibid).

4.2.3 Sammanfattning om på faderskap idag

Det finns tre olika teman som Berg och Johansson har läst ut ur mediadebatten, vilka sammanfaller med de tre olika teman som deras intervjuade fäder ger av hur en pappa skall vara. Dessa teman är; närhet till barnet, i alla situationer vardag som nöje, pappan skall vara deltagande i hushållsarbetet och han skall ha en nära förståelse för sitt och andras känsloliv (Berg, Johansson, 1999). Men denna perfekta fadersroll är svår att uppnå då män inte bara förväntas vara fäder utan även agera som män. Mannen skall rikta in sig på produktion istället för som kvinnan som skall inrikta sig på reproduktion. *"En bra pappa är i hög grad närvarande i familjen, en riktig man arbetar"* (Hagström, s. 229, 1999) Detta är en balansgång som dagens fäder skall gå.

4.3 Coping

Den amerikanske psykologen Lazarus Richard myntade på 1960 talet begreppet coping, som ett led för att kunna förstå individers förmåga att hantera stress. Med coping menar Lazarus individens psykologiska och beteendemässiga tillvägagångssätt för att klara externa krav och påfrestningar (Lazarus, Folkman, 1984). Claezon (1996) menar att begreppet coping vanligen används i Sverige som ett samlingsnamn på individers sätt att hantera problem och att finna strategiska lösningar för dessa (ibid). Stress är något alla individer känner av i alla åldrar och hur stressen hanteras beror på individens förmåga att utveckla copingstrategier. Psykiska och känslomässiga spänningar som individen känner av i samband med stress gör att man söker verk samma strategier för att reducera dessa spänningar. Exempel på faktorer som gynnar goda copingresurser är det sociala nätverket, arbete och en god hälsa (Sarafino, 1997).

Enligt Währborg (2002) kan de reaktioner som uppstår hos en individ i samband med stressfyllda situationer ses som ett försök till anpassning eller ett skydd och ett försvar mot något som individen uppfattar som ett hot. Även tidigare kunskaper och erfarenheter kan vara avgörande för hur en individ bemästrar en sådan situation. Livshändelser har stor betydelse för individens psykiska och fysiska välmående och även förmågan att hantera stress. Stora förändringar som separationer, förlust eller fängelsestraff är händelser som utlöser stress och påverkar individens copingstrategier (Währborg, 2002). Individers sätt att bemästra stressade situationer beror på hur de uppfattar och utvärderar den aktuella påfrestningen. Erfarenheter och kunskaper av stressande utmaningar tillsammans med individens copingresurser, kan ge ökade möjligheter att utveckla nya copingstrategier som är användbara, även i andra sammanhang (Antonovsky, 1985).

Lazarus och Folkman (1984) skriver att coping är en process där tanken och handlingen förändras när individen möter stressade situationer. Coping är en individuell process som genom nya livserfarenheter hela tiden förändras. Beroende på hur man är som människa, vilka mål man har samt vilka värderingar man bär med sig, klarar man yttre påfrestningar på olika sätt (ibid). Alla sätt att bemästra stressfyllda situationer ger erfarenhet men kommer kanske inte alltid att ge lyckade strategier. En tidigare lyckad copingstrategi i en viss kontext, behöver inte vara lika välfungerande i en annan situation. Effektiv coping handlar om hur

individen hanterar och klarar av att leva med svåra situationer, samt välja copingstrategi beroende på kontext (Lazarus, 2006). Enligt Brattberg (2008) kan en god copingförmåga vara avgörande för hur individen ska kunna hantera förändrade livssituationer och således kunna hantera den psykiska stress det kan innebära. Förluster eller hot innebär negativ stress och kan vara svår att hantera men genom att försöka se svårigheterna som utmaningar ökar möjligheten att individen känner att situationen är hanterbar (ibid).

Enligt Lazarus finns där två huvudsakliga typer av copingstrategier som han anser har de viktigaste funktionerna. Han benämner dem problemfokuserad och känslfokuserad coping. Det är vanligt att individen blandar de båda copingstrategierna, en stressfylld situation inleds med en känslreaktion, för att övergå i mer konkret handlande. Problemfokuserad coping, innebär i vilken mån en individ utvärderar problemet för att vidta åtgärder för att minska eller helt eliminera det stressfyllda. Individen upplever att det går att ändra situationen eller undanröja hotet (Sarafino, 1997). Genom kognitivt handlande tar individen itu med problemet och söker nya sätt att hantera situationen på, både för sig själv, för andra och gentemot sin omgivning. Man söker lösningar på problemet (Starke, 2003). Exempel på problemfokuserad coping är att konfrontera, försöka förändra situationen, fatta beslut eller att söka socialt stöd. Känslfokuserad coping innebär att individen reagerar med känsla inför situationer som är omöjliga att påverka, men försöker reglera känslorna på ett medvetet plan (Sarafino, 1997). För individen innebär det att hitta positiva aspekter i negativa händelser vilket kräver mental ansträngning. Med ett kognitivt handlande försöker personen förändra upplevelsen av situationen utan att den objektiva situationen förändras (Starke, 2003). Några exempel på känslfokuserade copingstrategier är förlåtelse, undvikande, förnekande och positiv omtolkning (Sarafino, 1997).

Brattberg (2008) skriver i sin bok *Att hantera det ohanterbara* att det finns ytterligare en copingstrategi förutom de två som beskrivits innan och det är undvikandestrategi. Det innebär att individen kan vara förnekande, undvikande eller distansera inför problem. Detta sker genom att fly in i arbete, missbruk, träna hårt eller på andra sätt undvika att möta problem. Detta leder oftast till en ökad stress vilket i sin tur leder till en sämre hälsa hos individen. En individ som medvetet försöker bemästra en stressfylld situation utför aktiv coping vilket innebär ett *"verklighetsanpassat och framåtriktat beteende"* (Brattberg, s.36 2008) och är således en konstruktiv coping. Genom att konfrontera och möta problem eller smärta finner man positiva aspekter i tillvaron. Brattberg konstaterar att individer reagerar omedvetet, vilket definieras som passiv coping och innebär att psykiska försvarsmekanismer träder in för att skydda individen mot skada. Passiv coping är destruktiv och individen kan vara undvikande, ambivalent och ha en hög ångestnivå (Brattberg, 2008).

Starke (2003) skriver att det vanligen är en kombination av problem- och känslfokuserad coping som individen använder vid påfrestande situationer. Individen prövar olika strategier för att möta olika händelser och vid de tillfällen individen upplever sig ha klarat av en påfrestande händelse beskrivs som anpassning. *"För att anpassning ska kunna ske krävs det att individens förståelse av verkligheten förändras och anpassas till något nytt"* (Starke, s.21 2003).

Enligt Brattberg (2008) är valet av copingstrategi avgörande för i vilken grad individen känner en påverkan av svårigheterna. Individens känsla av balans, dess social och fysisk omgivning och personlighet kan vara avgörande faktorer för valet av copingstrategi. Individer som har en högre känsla av sammanhang har vanligtvis även en högre förmåga i att hantera stressfyllda situationer och söker lämplig copingstrategi utifrån dess kontext.

Exempel på faktorer som möjliggör positiva copingresultat är självkänsla, socialt stöd, fysisk aktivitet och engagemang. Exempel på faktorer som innebär negativa copingresultat är rädsla, ambivalens, skuldbeläggande och hög ångestnivå (ibid).

4.4 KASAM

Känslan av sammanhang, KASAM, är ett begrepp arbetades fram av den medicinske sociologen Aaron Antonovsky. Genom sin forskning sökte han svar på varför en del individer, trots stora fysiska och psykiska påfrestningar, höll sig mer friska än andra. Antonovsky menade att hälsobringande faktorer påverkade i vilken grad individen upplevde känsla av sammanhang. Varje individ har olika grad av motståndsrresurser att tillgå vid svåra utmaningar som i sig påverkar hur svårigheten blir begriplig i sitt sammanhang (Rönmark, 1999).

KASAM består av de tre komponenterna, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet vilka tillsammans är avgörande för hur en individ upplever sin tillvaro med en känsla av sammanhang (Starke, 2003).

Med *begriplighet* menas individens kognitiva förmåga att förstå inre och yttre stimuli som förnuftsmässiga och förståeliga samt se orsaker och konsekvenser. Genom att individen är delaktighet kan tillvaron och situationen göras mer begriplig (Antonovsky, 2005).

Hanterbarhet handlar om i vilken utsträckning individen kan hantera yttre och inre stressorer och vilka tillgängliga resurser det finns runt individen för att kunna hantera situationen. Av vilken grad individen upplever någon egenmakt att kunna påverka händelsen (Antonovsky, 2005).

Meningsfullhet avser i vilken utsträckning individen känner en delaktighet och att de problem eller krav som ställa är värda att lägga sin energi och sitt engagemang på. Meningsfullhet en är en motivationskomponent (Starke, 2003).

Antonovsky försökte se på hälsa och ohälsa ur ett salutogent perspektiv vilket innebar att han försökte se till hälsobringande faktorer hos individen och dennes livssituation. Sett ur den synvinkeln är inte alla stressorer negativa utan kan istället ge individen en ökad förmåga att hantera stress (Antonovsky, 2005). En hög känsla av sammanhang gör att individen kan begripa en svår händelse och försöka söka lösningar samt finna resurser för att hantera situationen (Rönmark, 1999). KASAM är en viktig faktor för att individen ska känna sig stark och kunna hantera de stressorer som vi under vår levnadstid står inför. En stark KASAM gör att individen lättare kan finna lösningar i att hantera problem men KASAM ska inte ses som en särskild copingstrategi. Det är vanligare att en individ med en stark känsla av sammanhang oftare väljer den copingstrategin som för stunden är mest lämpad för de stressorer individen utsatt för (Antonovsky, 2005).

4.5 Skam

Vi skall här förklara begreppet skam och hur människor som känner skam kan reagera. Scheff och Starrin (2002) menar att förmågan att känna skam är något vi föds med, men är även något vi utvecklar under vår livstid i samspel med vår omvärld. Scheff och Starrin gör skillnad på emotioner och känslor. Emotioner är det som vi föds med, och med det menas förmågan att kunna känna skam, medan känslan och upplevelsen av skam är något som vi utvecklar i social samverkan med vår omvärld (Scheff, Starrin, 2002).

Vi anser att teori om skam är till hjälp för att förstå vissa av de känslor som fäderna ger uttryck för.

4.5.1 Teori som förklarar reaktioner i samband med skam

När vi föds gör vi det med en uppsättning olika känslor och uttrycksätt som vi använder automatisk i olika situationer, exempelvis att gråta när man är ledsen (Scheff, Starrin, 2002). Enligt Scheff och Starrin har skam en viktig funktion den är vår moraliska kompass och hjälper oss att forma socialt hållbara relationer och sociala relationer är viktiga för människans överlevnad. När människan känner skam och förödmjukelse visar hon det med att slå ned blicken, nedböjt huvud, rodna samt spänningar i de sociala relationerna. Under sin livstid kommer människan att utveckla olika referenssystem till de medfödda känsloregistrerna. Detta sker på följande vis: Om person A uppvisar ett visst beteende i en situation och B visar stort ogillande som leder till att A känner skam eller förödmjukelse A kommer automatiskt att reagera på detta. När person B noterar detta och reagerar på situationen kommer detta att återföras till A som skapar ett minne som förknippar en viss situation med en känsla. När A vid ett senare tillfälle känner skam i relation till något annat, kan det gamla minnet väckas till liv och känslan av skam kan förstärkas (Scheff, Starrin, 2002). Skam är känsla som är byggd på tre komponenter: Individens föreställning om hur man framstår inför andra människor, föreställningen om hur andra människor bedömer än och vilken självkänsla man har. Föreställningen om hur andra människor uppfattar oss är den som påverkar människan mest, detta gör att vi kan skämmas över en sak inför en viss person men inte alls känna det samma inför en annan person även om det handlar om samma sak.

I dagens västerländska samhälle finns inte plats för att visa känslor som stolthet eller skam, dessa skall undertryckas. Men dessa känslor försvinner inte utan kommer istället att visas på andra sätt, ilska är något som ofta uppkommer vid undantryck skam, därmed inte sagt att all ilska är undantryckt skam (Scheff, Starrin 2002).

Ju mer man reflekterar över sig själv desto större kan skamkänslorna bli. För att slippa känna mer skam och undkomma självrannsakan kan man reagera med att exempelvis skratta eller agera ut ilska. Skratt och ilska kan nämligen orsakas av att någon annan tillför något. Någon kittlar mig, alltså skrattar jag, någon är elak emot mig alltså blir jag ledsen eller arg. Men för att reagera på skam måste man först rannsaka sig själv och inse att det är jag som gjort fel och det är mitt fel att jag nu måste känna skam. Man anser i känsla av skam att man själv bär ansvaret, det kan aldrig vara någon annans fel. På så sätt är det lättare att kanske skratta överlägset, för då blir felet någon annans istället (Katz, 1999). Som tidigare nämnt är det idag inte lika accepterat att visa känslor som skam, detta kan resultera i att man skäms för att man skäms (Scheff, Starrin, 2002).

Scheff och Starrin (2002) skriver om olika sätt att bemöta känslan av skam. Ett är att acceptera och erkänna att man känner skam, att överleva känslan och inte låta den påverka den egna självbild allt i allt för stor mening. Men då man inte har kraft, eller om självkänslan inte räcker till finns andra sätt att möta skammen. Det finns fyra olika strategier omnämnda i Scheff och Starrins text. Den första är *tillbakadragande* och innebär att personen drar sig undan den sociala gruppen, önskar ta så liten plats som möjligt, inte synas eller höras. Känslor som ofta följer med denna strategi är oro och rädsla. Den andra strategin är *attack mot självet* De som känner stor rädsla om att bli övergiven har väldigt svårt med känsla av skam, eftersom det förstärker en känsla av utanförskap. För att hantera detta reagerar personen med självförakt, blir underdånig och försöker vara alla andra till lags genom att försaka sina egna behov. Den tredje är *undandragande*. För att inte skada självbilden undviker man att hamna i situationer som skulle kunna innebära skam. Detta görs ofta på två olika sätt dels med noggrant planerade och kontrollerande eller att framhäva sig själv i bättre

dager för att få ett övertag. Den fjärde är *attack mot andra*. Man agerar här överlägset mot personer som man uppfattar som svagare än sig själv. Attackerna kan vara verbala eller fysiska med inslag av förnedring eller håfullhet (Scheff, Starrin, 2002).

5. KRIMINALVÅRDEN

Varje år döms ungefär 10 500 människor till ett kortare eller längre fängelsestraff. Innan en person inställer sig på anstalten gör placeringsnämnden en bedömning om vilken anstalt man bör placeras på. Det finns olika säkerhetsklasser på anstalterna. En A-anstalt är den med den högsta säkerhet och F är den med lägst. År 2006 införde kriminalvården ett arbete för att öka säkerheten i hela organisationen. Man vill ha ”*rätt intagen på rätt plats*” (Svar direkt, s.24, 2007) och väger in flera olika faktorer som spelar in vid val av anstalt. Under de styrdokument och föreskrifter kriminalvården har, finns längst ner i listan över de olika omständigheterna man tar i beaktande skrivet om närhetsprincipen. I de allmänna riktlinjerna inför placering på anstalt går att läsa

*”Av prop. 1994/95:124 s.25 framgår att den s.k. närhetsprincipen gäller. Det innebär att den intagnes behov inför frigivningen av en plats i en anstalt nära frigivningsorten normalt bör beaktas. Även av andra skäl kan han ha behov av viss geografisk placering. Vidare är det i regel av stort värde för den intagne att kunna upprätthålla kontakten med anhöriga. **I det fall den intagne har minderårigt barn bör möjligheten att ta emot besök av barnet i anstalten vägas in vid anstaltsvalet**” (KVFS 2006:13).*

På varje anstalt finns idag barnombud som arbetar med barnfrågorna ute på anstalterna. Sen ungefär tio år tillbaka finns även föräldrakurser i kriminalvårdens regi för de intagna som vill. Föräldrakursernas syfte är att fördjupa föräldrarnas kunskap om barns olika behov och dess känslor i samband med att en förälder hamnar på anstalt (www.kriminalvarden.se).

Det finns ett system där de intagna kan ringa till sina anhöriga men bekosta samtalen själva. Systemet kallas INTIK-systemet och möjliggör att kriminalvården kan kontrollera vilka den intagne ringer till. Utöver det har intagen rätt till veckosamtal till sina barn

”3 kap12 ... Anstalten kan också bekosta ett telefonsamtal per vecka mellan den intagne och dennes barn under 15 år, om sådant samtal kan tillåtas” (KVFS 2008:3).

Barn kan även få besöka den föräldern som sitter på anstalt såvida det inte tillfälligt föreligger särskilda skäl som motsäger detta. Då kan endast besök vägras tillfälligt.

”3 kap 13 § Den som är under 18 får besöka den intagne under förutsättning av att ett skriftligt medgivande inhämtats från den eller dem som är den underåriges vårdnadshavare. Den som är under 15 år får normalt besöka en intagen endast i sällskap med vuxen följeslagare” (KVFS 2008:3).

I Barnombudsmannens rapport *Straffa inte barnet* från 2004 framkommer att besöksrummen har förbättrats sedan undersökningen som genomfördes 1997. Vid undersökningen 1997 berättas om att de allra flesta besöksrummen var små och innehöll en soffa, en stol, litet bord, papperslakan och kondomer. 2004 framkommer att antalet barnanpassade besöksrum ökat och nu finns på hälften av alla anstalter (BO, 2004). Kriminalvården uppger på sin hemsida 2008-11-19 att de är medvetna om att alla besöksrum inte är barnanpassade men att de hoppas att det skall kunna ske inom en snar framtid (www.kriminalvarden.se).

Lägenheter utrustade med kök, sovrum och ett allrum, såkallade besökslägenheter finns idag på mindre än hälften av anstalterna i Sverige (BO, 2004). Lägenheterna möjliggör för den intagna att under mer vardagliga och naturliga former få umgås med sin familj vilket är viktigt både för barnet och för föräldern (ibid).

Barnombudsmannen (2004) lämnar som förslag att kriminalvården bör se över möjligheterna att undvika låsandet av besöksrum när barn vistas i dem. Vi frågade personal på en anstalt hur det fungerade idag. De svarade att de i längsta möjliga mån försökte undvika att låsa besöksrummen när barn vistades där men att det ibland var oundvikligt.

På de flesta anstalter bedrivs idag föräldrakurser (BO, 2004). Dessa kurser är uppskattade av både intagna och personal (Hedin, 2000). Föräldrakursen består av åtta olika träffar. Varje träff behandlar ett speciellt tema. Teman som handlar om barn och ungdomars olika behov och hur de kan reagera och känna när de separeras från en förälder. Kursens studiematerial visar tydligt vilket ämne som skall behandlas vid de olika träffarna och lämnar förslag till frågor som kan diskuteras eller förslag på fördjupnings litteratur (Christiansen, 2006).

Efter att man avtjänat en del av sitt straff kan den intagne få permissioner, till en början kan det vara bevakade permissioner som senare följs av kortare permissioner på egen hand, undan för undan får man ökat antal permissionstimmar beviljade. Man kan även ansöka om såkallad särskild permission, detta om det finns något man ej kunnat utföra under den normala permissionen ”*vara närvarande på barns besök av specialistläkare*” (KVFS 2008:3). På den anstalten som vi gjorde vår undersökning finns det en möjlighet att få ta emot sina barn i en liten park framför centralvakten. För att det ska vara möjligt för den intagne att söka tillstånd för att ta emot besök där krävs att den intagne kan söka ledighet enligt 14 § andra stycket KvaL. Det innebär ledighet för fritidsverksamhet utanför anstalten.

”Av 14 § första stycket KvaL framgår att en intagen ska beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning och att den intagne bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hens eller hennes utveckling” (KVFS 2008:3).

Möjlighet till § 14 ledighet gör det alltså möjligt att söka tillstånd att få ta emot sina barn i parken (KVFS 2008:3).

Kriminalvården bedriver en kursby som heter Gruvberget dit intagna kan ansöka om att få komma tillsammans med sin partner och barn under två veckor på sommar eller vintern. Vistelse är tänkt att vara ett komplement till exempelvis föräldracirkelarna men vara mer praktiskt inriktade eftersom det handlar om samspelet i familjen. Man ägnar sig åt olika fritidsaktiviteter som fiske, skidåkning eller idrott. Beroende, på strafftid, typ av verksamhet med mera påverkar vilka som har möjlighet att delta i Gruvbergets verksamhet och man måste skött minst en normalpermission med övernattnings på egen hand när man anmäler sig.

6. RESULTAT

I detta resultatkapitel har vi valt att presentera empirin med kortare sammanfattningar följt av citat från intervjuerna. Vissa stycken innehåller ett visst mått av analys. Orsaken till detta har varit att vi tyckt resultat skulle bli svårförståligt utan djupare förklaringar. En mer omfattande analys görs i kapitel sju.

6.1 Tankar om faderskap

Vi började med att fråga fäderna vad de tyckte att faderskap innebar och hur de tyckte att en bra pappa ska vara. Vi frågade inte hur de tyckte att en bra mamma skall vara. De svaren respondenterna ger behöver alltså inte bara vara typiska för fäder utan kan även vara egenskaper som de tycker att mammor också bör ha.

Samtliga män uppger att en pappa skall vara närvarande för sina barn och det är även nästan uteslutande de första fäderna räknar upp på frågan om hur en pappa ska vara. Och vad de syftar på är fysisk närhet i vardagen.

”En bra pappa ska vara med sina barn, med sin familj. Ska finnas till hands för sina barn och det är väl en bra pappa tror jag”

Alla respondenter uppgav att det var väldigt viktigt att en pappa gav mycket kärlek till sitt/sina barn. De berättade även om att de själva kände en oerhörd kärlek till sina barn. En av respondenterna berättar om hur han förklarat kärleken till sitt barn för sin partner:

”Självklart, älskar jag honom mer än vad jag älskar dig och du skall älska honom mer än vad du älskar mig. Han behöver mest kärlek av oss bägge två”

”Man ska ge både kärlek och uppfostra sina barn”

Sju av respondenterna uppgav att uppfostran, lära barnet/barnen vad som är rätt och fel var en viktig del i faderskapsrollen. Uppfostran innefattades av både etik och moral frågor och att guide barnen rätt i olika situationer de kunde hamna i.

”... visa barnen vad som är rätt och fel, ja man lär barnen, man skolar dem för livet som kommer liksom, ge dem bra värderingar”

Rollen som familjeförsörjare och beskyddare uttrycks också hos respondenterna men endast hos hälften av de intervjuade. Det uttrycks på olika sätt men det är samma respondenter som talat om familjeförsörjning och som uppgett att en pappa ska vara beskyddaren av familjen.

”Pappa för mig är den som försörjer familjen till majoritet och beskyddar den”

”Man är den som tar hand om sin familj... man betalar räkningarna”

”Sen gäller det att ta hand om dem också... och ansvaret ekonomiskt och så...”

När vi sammanställde vårt intervjumaterial kunde vi med våra ögon tycka oss se en klar och enhetlig bild av vad respondenterna uppfattade som det viktigaste i ett bra faderskap.

En bra pappa är närvarande i sitt barns liv, han är en god förebild och lär sitt barn vad som är rätt och fel i livet, han är delaktig i vardagslivet både som försörjare, uppfostrare och beskyddare men framförallt ska han ge mycket kärlek till sitt barn.

6.1.1 Tankar runt faderskapet idag

När vi frågade närmare om hur de själva tänkte runt sitt föräldraskap skiljde sig svaren åt en del, men många gav uttryck för en känsla av att de brustit i sitt faderskap. Bristen har i första hand varit att man befunnit sig i missbruk eller att blivit dömd till anstaltsstraff.

”Jag har varit väldigt ansvarslös om man säger så, min fadersroll i det hela har jag inte skött så bra i och med att jag sitter i fängelse och mitt drogmissbruk på utsidan”

”Man känner att man gjort bort sig, man fattar ju att de tänker något (barnen, vår anmärkning) men inte säger något”

Vi kunde även utläsa i intervjuerna att man inte talade med andra intagna eller någon ur personalen om tankarna runt faderskapet. Orsaken till detta uppgavs vara bland annat att anstaltens oskrivna lagar inte tillät sådana förtroliga samtal. Det var bara en respondent som uppgav att han talde med andra om sin föräldraroll och sina barn. Dock upplevde vissa respondenter att de berörde ämnet i lite större utsträckning under föräldracirkeln.

”Jag skulle aldrig beklaga mig för en kriminalvårdare, en annan femma blir ju när man haft de där föräldracirkelnarna man går ju inte in på djupet men man har ju öppna diskussioner, men det är inte så att man lutar sitt huvud mot någons arm och säger att allt är tungt och jobbigt, utan man håller allt för sig själv”

Av dem som nämner sitt missbruk som en av orsakerna till att de brustit i föräldraskapet säger alla utom en, att tiden på anstalt har hjälpt den att se mer klart på sin livssituation än innan och känner sig motiverade till en förändring av livet. Viljan att förändra har främst inneburit en önskan om att få en bra relation till sina barn. En av respondenterna uppger att han är väldigt nöjd med att han fick ett flera år långt anstaltsstraff. Han menar att ett kortare straff hade inneburit att han inte hunnit bli drogfri på riktigt och inte heller hinna ”arbeta färdigt med sig själv”.

”När jag har så långt straff så kan jag göra något åt min livssituation, det kunde jag inte göra på ett halvår.. det hade inte gått.. man måste få vägar och verktyg.”

”För min del så, nu när jag kommit till anstalt så har jag kunnat tänka lite klarare och kunna se över min situation och så. Vad jag kan göra för att förbättra mitt liv och då har barnen alltid kommit in i mina diskussioner eller planer”

”Man talar med dem på ett helt annat sätt nu när man varit drogfri så länge”

6.1.2 Kontakten med barnen

Av de fäder som har kontakt med sina barn uppger alla utom en att kontakten till största del sker över telefon. De intagna fäderna har rätt att ringa veckosamtal till sina barn på bekostnad av kriminalvården. Samtliga intervjuade har valt att bekosta samtal själva. Om man gör det

kan man både prata flera gånger i veckan med barnen. Samtalen man ringer på egen bekostnad sker från en telefon som finns på avdelningen, använder man den, kan samtalen ske relativt ostört. När de intagna ska ringa sitt veckosamtal gör man det från telefon som vanligtvis bara är till för personal, detta gör att samtalet inte känns lika privat när personalen kanske hör vad man säger i samtalet.

Det framkom även att man upplevde samtalen olika beroende på vilken ålder barnen hade men att samtliga fäder tyckte att samtalen betydde mycket för dem.

”Ja den sker ju över telefon alltså”

”Jag har kontakt med mina barn, men då är det genom telefon. Så min papparoll är väldigt liten idag”

”Men jag tycker ändå kontakten har varit bra, men det är inte den kontakten man vill att det ska vara, jag menar hur lätt är det att prata i telefon med någon som är så liten? Det är inte lätt utan på hans villkor helt och hållet. Så oavsett om jag ringer varje dag kanske han bara vill prata varannan vecka och säga något fullt ut”

De intervjuade papporna upplever inte att de är aktiva pappor idag. Med detta syftar de på att de inte anser sig uppfylla några av de uppgifter de anser att en pappa har. Några försöker ändå bli en del av barnets vardag.

”Jag ringer hem i stort sett varje dag, och man får liksom försöka smyga in lite värderingar i vardagssamtalet och sköta uppfostran per telefon”

Endast en av respondenterna uppger att han åtminstone känner sig lite delaktig som fader i barnets vardag. I det övriga intervju materialet går att utläsa att fäderna känner sig mycket begränsade i att kunna vara delaktiga i vardagslivet. Begränsningen beror uteslutande på att de inte fysiskt kan delta i barnens vardag och att delaktigheten inte upplevs lika stark i telefonsamtal.

”De berättar ju vad de ska göra och sådana grejer, men delaktig det är man inte. Inte mer än i tanken kanske”

Hur ofta barnen besökte sina fäder var individuellt och skiljde sig mycket åt. Det var endast två personer som fick besök av sina barn varje vecka, de övriga träffade sina barn alltifrån var femte vecka till endast ett fåtal gånger per år. Det var olika faktorer som spelade in i tätheten på barnens besök men de främsta var avståndet till barnen och att man inte ansåg att det var en bra miljö för barn att vistas i.

”Visst han behöver träffa sin pappa men samtidigt vad är det för jävla miljö att dra honom till?”

Hur kontakten mellan fäder och barn varit innan strafftiden skiljde sig åt. Alla respondenter hade haft någon form av kontakt med sina barn och mer än hälften uppgav att de haft en mer aktiv roll i vardagen. Med aktiv roll menar vi inte enbart fysiskt närvarande utan deltagande i vardagen. Dock har perioderna av att vara aktivt deltagande varierat. Vissa har varit aktivt delaktiga endast under en kort period under barnets liv andra har varit det med jämna mellan

rum när de inte missbrukat eller avtjänat anstalts straff. När de beskriver hur de aktivt varit deltagande gör de det på följande sätt;

”Man hjälper till med läxor, äter mat tillsammans tittar lite på tv, frågar om deras dag, borstar tänderna och såna grejer ... vanliga föräldrar grejer”

”Jag gick hemma med mitt barn själv första året, matade med nappflaska vi hade fryst ner mjölk... jag gjorde allt hemma städade, tvättade... det var skit kul”

”Jag var ute och campade med mina barn och hade det bra och sådär”

Flera av fäderna upplever att myndigheter inte tar dem på allvar i sin önskan om att få vara föräldrar och att detta hänger ihop med att de betraktas som kriminella.

”Jag har försökt men om man begått brott är man ingenting värd”

”Jag tycker att det är viktigt att man får upp ögonen för socialen att alla pappor inte är skit alla gånger”

Sammanfattningsvis kan man se att de fäder som vi intervjuat upplever att de inte har möjligheten att vara lika delaktiga i sina barns liv som de hade velat och att majoriteten inte heller ansett sig vara detta kontinuerligt innan denna anstaltsvistelse heller men att de nu är ivriga att få försöka bli närvarande fäder på nytt igen.

6.2 Vilka känslor i föräldrar -barnrelationen finns under anstaltsvistelsen

6.2.1 Inför besök

Sex av de totalt åtta fäderna får besök på anstalten av sina barn. Samtliga var av uppfattningen att det var nervöst, spant och stressande inför besök.

”Vi har träffats några gånger. Jag tycker att det räcker för jag är lite emot att träffa honom i fängelse så visst... det är jävligt jobbigt”

De intervjuade menade att det var roligt att få besök och att de försökte vara positiva inför att få träffa barnen, men att det ändå fanns en känsla av oro. Oron gällde tankar kring hur barnen egentligen mår av att komma till anstalten, ville barnen komma? och om barnen dolde vad de kände för sina fäder, vilket flera av de intervjuade uppgav att de trodde. Våra respondenter tyckte att det var jobbigt med alla tankar och upplevde en ambivalens inför besöken.

”Jag är alltid nervös inför besöken men jag vet inte varför. Jag ser fram emot besöken men samtidigt så innerst inne känns det inte bra att träffa mina barn här. Man borde ju vara ute med dem och det är jobbigt”

”Man tänker väl så, att besöken inte ska bli bra. Men det är klart att man är nervös, det är man och rädd för att göra bort sig. Det är som ett nytt förhållande, nu när man är drogfri och på ett helt annat plan. Det är äkta nu så visst är det jobbigt, man vill ju att det ska bli bra”

Flera respondenter uttryckte att de både ville och inte ville att barnen skulle komma och besöka dem på anstalten. Det fanns även en rädsla över att besöken inte ska bli bra bland annat för att besöken är tidsbegränsade till mellan 1-2 h. Några respondenter menade att de hade ångest inför besöken och att de var rädda att inte motsvara barnens förväntningar.

”Jag har ju ångest över hur det ser ut men det kan jag inte göra något åt nu. I början inför besöken var det nervöst och svettigt, men man vänjer sig. Man är nervös för att det har gått så lång tid, man känner ju att man har gjort bort sig och man fattar att de tänker utan att säga något”

Två respondenter gav uttryck för en högre grad av positiv känsla inför besöken än de andra vi intervjuade. Även om de kände en liten oro, framförallt över den begränsade tid de förfogade över under besöket, var det övervägande positiva känslor menade de.

”Det är roligt, man är ju så glad över besök. Visst det är lite jobbigt och nervöst men jag vet att det gäller bara en tid, jag har inte förlorat dem. Nervöst är det för man vill hinna med så mycket på den timman som jag får träffa dem innan de går igen”

”Det är som julafton för mig varje gång. Känner mig skitglad på morgonen. Går och grejar och rakar mig, tar på rakvatten, skämtar med killarna på avdelningen och skryter lite om mina barn”

Hälften av respondenterna uppgav att oros känslorna minskade efter hand. De berättade att de fann rutiner och strukturer som gjorde det hanterbart vilket i några fall innebar färre besök.

6.2.2 Besöket

Samtliga respondenter upplever att det är roligt under besöken. Även om utrymmet i besöksrummen är begränsade försöker respondenterna göra det bästa möjliga av situationen. All uppmärksamhet är riktad på barnen och de försöker hitta på olika aktiviteter, så som att rita, spela kort, brottas eller bara sitta att prata en stund, för att besöken inte ska upplevas som jobbiga för barnen.

”Det är så kul under den stunden, när han kommer springande och kramar mig”

”... vi äter lite goda kakor, skojar och brottas lite grann som pojkar gör. Jag vill att det ska bli en positiv upplevelse för dem att träffa sin pappa här”

”Jag brukar ta med papper så vi kan rita tillsammans. Han ritar något till mig och jag ritar något till honom. Han tar med sig min teckning hem och jag tar med mig hans till mitt rum där jag hänger upp teckningen på väggen ovanför sängen”

Under samtalen med fäderna framkom att de uppskattade besöken av barnen och att de under själva besöken verkligen försökte ge barnen all uppmärksamhet.

6.2.3 Efter besöket

Av åtta respondenter svarar sex av dem att det känns jobbigt och frustrerande när barnen går efter ett besök. De flesta menar att det är ångestladdat och att de mår dåligt men att de ändå försöker behålla den positiva känslan som besöket gav dem.

”Det är både på gott och ont när besöken är klara. Det onda är att det gör ont när dem går och jag är kvar här och det goda är att man kan slappna av, jag är så otroligt spänd och nervös”

”Det är så jobbigt men ändå positivt på något sätt, jag försöker i alla fall vara positiv, det går över”

Detta menade våra respondenter många gånger handlade om att barnen, framförallt de som var yngre, inte alltid kunde förstå varför pappa måste stanna kvar och inte kunde följa med barnen ut därifrån. Några av de intervjuade svarade att det jobbigaste var om barnen blev ledsna och började gråta och att det påverkade dem mycket.

”Det känns rätt så melankoliskt sådär, man hade ju gärna velat hänga med barnen hem, det är ju rätt självklart, men det är inte mycket man kan göra just nu”

”Efter besöken, det är jobbigt men man vänjer sig efter hand. Jag tyckte det var värre i början. Värst är det när den minsta blir ledsen och jag inte kan gå med dem. Det tyngsta är den här grejen med att de blir ledsna”

Samtliga intervjuade uppgav att man vänjer sig efterhand som tiden går och att det blir lättare att kontrollera de känslor som dyker upp. Några av respondenterna uppgav att de kände sig helt slut efter besöken och att många tankar satte igång om hur barnen egentligen kände sig.

”När de går så blir man helt mentalt... man blir helt totalt trött så man går och lägger sig. Man tänker på besöket, vad som blev sagt, vad barnen sa och hur mår de egentligen”

Nästan alla respondenter menade att de på något sätt försökte bearbeta sina känslor från besöket, en del gick direkt och tränade, några pratade med vänner inne på anstalten och någon gick in till sin cell.

6.2.4 Vardagen

Samtliga respondenter uppgav i intervjuerna att det är många känslor kring barnet har väckts under anstaltsvistelsen. Det är svårt att komma undan känslorna och respondenterna menar att de ofta tänker på sig själva och sina barn samt på hur det skulle kunna ha sett ut. Saknaden av barnen blir mer påtaglig och svår att undgå under deras tid på anstalt menar fäderna. Några av fäderna menar att de känner en skuld till barnen eftersom de inte är ute hos dem.

”Det som väcks till liv inombords, ens inre demoner eller vad man nu ska säga. Misslyckandet som förälder... det viktiga nu är att göra det bättre bara, ta tillvara på tiden”

”Jag försöker att inte alltid tänka på det men efter inlåsning så kommer känslorna fram och då är det jobbigt. Man försöker trösta sig med att man i alla fall försöker att bli en bättre far och då känns det lite bättre. Man har inte varit en tillräckligt bra far men det är inte för sent än”

”Det är ett rent helvete, om man ska gå in på djupet. Jag har ju en massa kort och grejer i cellen på min pojke men jag försöker att låta bli att titta åt det hållet för att inte påminnas hela tiden för det gör man ju ändå”

De flesta av de intervjuade lyfter fram betydelsen av ett socialt nätverk utanför anstalten. De uppger att deras eget nätverk är av betydelse för hur de klarar av att hantera alla känslorna som dykt upp, att de hade någon eller några utanför anstalten som de kunde lita på och som var barnen behjälpliga i frågor kring deras pappas anstaltsvistelse.

”Jag ringer, tack och lov så har jag en syster på utsidan som jag kan prata med. Hon vet hur jag fungerar och hur jag tänker. Hos henne kan jag ventileras allt”

Flera av våra respondenter menade att barnen uttryckte en oro för sina pappor och barnen refererade till vad de hade sett på tv, något som papporna försökte förändra genom att berätta om hur de har det inne på anstalten.

”I början var han väldigt orolig för mig och alltid när jag ringer till honom så frågar han vad jag har gjort under dagen. En gång var det torsdag och då berättade jag att vi hade ätit pannkakor och jag vet att de också hade fått pannkakor i skolan, det tyckte han var roligt. Så nu när vi hörs så brukar vi titta på samma tv kanal och liknande, det känns bättre”

”Jag förstår ju att det är jobbigt, hon tittar på allt och frågar och undrar vad som händer. Det är svårt att förklara men jag har sagt att det är som att bo på hotell, inte som i amerikanskt fängelse. Jag har egen tv och ett eget rum, hennes mamma och jag försöker vara öppna med vad som skett, jag har gjort fel och det känns”

Samtliga våra respondenter förklarade att de har planer för framtiden om hur de vill att det ska se ut när de har ordnat upp sina liv. Fäderna tar upp barnen som en viktig del och de finns med i planerna på olika sätt. De fäder som inte har någon kontakt idag har planer för att försöka återskapa en kontakt.

”Det är så mycket tankar och känslor som kommer och ånger, tänk om jag hade gjort si eller så. Det går inte en dag utan att jag tänker på dem, jag vill ju vara med dem. Tänk om jag kunde dra tillbaka klockan en massa år så jag kunde ha varit med från början. Då hade allt sett helt annorlunda ut. Det är frustrerande och rätt jobbigt faktiskt”

Flera av respondenterna menade att planerna för framtiden var något som de försökte fokusera på och som gjorde det lite lättare för dem när det känns svårt och känslomässigt tungt.

”Jag är på noll i känslorna, jag har stängt av. Det är mycket som behöver fixas innan jag kommer att ta kontakt för man kan inte se ut hur som helst. Mitt barn

ska inte behöva skämmas, man måste ta hänsyn till hur man ser ut och man måste vara så normal som möjligt”

Samtliga respondenter talade även om att det var viktigt att kunna hålla kontakt med sina barn per telefon vilket samtliga gjorde förutom de två intervjuade som i dagsläget inte hade någon kontakt alls med sina barn. Alla menade att det kunde vara både lätt och svårt att hålla regelbunden kontakt per telefon, delvis beroende på vilken ålder barnen har. Med lätt menade respondenterna att de kunde anpassa sig till när barnen hade möjlighet att ta emot samtal men inom den tid som det är möjligt för fäderna att använda telefonerna. Med svårt menade de flesta att det är svårt att kommunicera med yngre barn på telefon.

”Jag ringer varje dag, jag har ju inte träffat alla. Den minsta, jag har hört henne. Så som bäbisar låter, det är jobbigt och man förstår hur mycket de betyder för en. Jag har en stor familj som stöttar och hjälper till, jag vet att de har det bra”

Alla respondenter valde att utnyttja möjligheten kunna ringa själva till sina barn. Detta är förutsatt att telefonnumret är godkänt i INTIKEN och de betalade därför själva för samtalen. De menade att det är värt varenda krona att kunna prata med barnen ofta.

6.3 Vilka strategier använder fäderna för att hantera de känslor som växer runt barnet

Samtliga åtta respondenter beskriver olika strategier de använder för att hantera de känslor som växer runt sina barn. De känslorna som växer är skuld över att inte finnas till hand på utsidan samt skam då våra respondenter uppger att de känner sig misslyckade som förälder. En strategi som flera respondenter beskriver för att göra det lättare att hantera känslorna är att fysiskt träna ofta och hårt.

”Man försöker att aktivera sig så mycket som det är möjligt. Träning, mycket träning, att alltid se till att man har något att göra. Det mesta får man tampas med själv inombords”

”Hur jävligt det än är så får man aldrig ge upp, man får gå in i cellen eller gå till gymmet och köra skiten ur kroppen så man inte orkar tänka. Är man förbannad så kan det hända grejer, att någon får stryk, det är inte bra”

En annan strategi menar flera respondenter är att spela tv spel, spela kort eller titta på tv.

”Man får gå och träna och basta en stund för att glömma eller spela ett tv spel, tv spel är bra för man kan glömma en stund och fly bort från tanken. Men tankarna kommer när man släcker av tv ändå”

Ytterligare en strategi som någon respondent sade var att när det blev alltför jobbigt och att känslorna tog överhand var ett självskadebeteende. Genom att skada sig själv förflyttades smärtan inombords till något fysiskt utanför och smärtan blev mer hanterbar.

”När det blir för smärtsamt härinne (pekar mot bröstet) går jag till mitt rum och bränner mig, bränner med en cigarett”

Alla respondenterna svarade även att de brukar umgås med vänner på anstalten, men det var bara några av dem som svarade att kunde prata om barnen med varandra. Andra menade att

de hade någon utanför anstalten som de kunde ringa till när känslorna blev alltför jobbiga. Man pratade inte om sig själv eller sina känslor med andra intagna eftersom man inte vill belasta andra eller ansåg att klimatet inte var så öppet att man kunde samtala. Respondenterna menade att alla intagna sitter i en liknande situation och alla har de egna problem.

”Man stänger av och trycker bort känslorna och man blir bra på det. När det är jobbigt går man in i sin cell och lägger sig på sängen. Man pratar inte om något sådant här inne, jag pratar inte med någon på utsidan heller. Man vänjer sig vid hur det är, jag har svårt att prata med någon här och de flesta som sitter här är rätt så inbundna. Om jag sitter här och blottar mig kanske jag får honom att må dåligt, det smittar väldigt lätt här inne, det är lätt att få andras känslor så det är bättre att gå in på sin cell och ta hand om det själv”

Samtliga våra respondenter berättar om olika strategier de har för att hantera och möta de känslor som väcks inom dem i kontakten kring deras barn. Även om respondenterna inte kan påverka den fysiska miljön försöker de ändå göra det bästa av situationen. Samtliga fäder har en vision om att bli en bättre far till sina barn och kämpar för att nå fram till målet.

6.4 Möjligheterna att utöva faderskap under anstaltsvistelse

Vi frågade efter respondenternas åsikter om vilka förutsättningar kriminalvården tillhandahåller för att möjliggöra relationen mellan fäder och barn under anstaltsvistelsen.

Samtliga intervjuade är kritiska till de platser inom anstalten där man får ta emot sina barn. Platserna de berättar om är i första hand besöksrummen och i andrahand en mindre lekplats belägen inne på anstaltsområdet utanför centralvakten.

Den samlade kritiken mot besöksrummen är att de är väldigt små och ej anpassade efter barns behov i olika åldrar. Kritiken som respondenterna ger om att rummen inte är anpassade efter barns behov. De anser att det finns dåligt med leksaker. De intervjuade berättar också att personalen ibland låser dörren under besök, vilket går emot de riktlinjer som finns på kriminalvårdsanstalter i Sverige. Några tar även upp att det känns olustigt att ta emot barnbesök i samma rum som andra intagna använder för sexuellt umgänge.

”Det blir krystat man sitter i ett litet besöksrum, det blir inte bra”

”Det borde vara lite större utrymme först och främst, det viktigaste är besöksrummen det är dit de kommer på besök”

”Jaa du träffar dem i ett litet rum, i en liten cell där inne ska du kanske vara i flera timmar”

”Det finns inga leksaker som hon leker med där nere, hon är ju intresserad av data och sådana grejer”

”Mer leksaker till barnen så att de kan ha någon sysselsättning där inne, att sitta rätt upp och ner gör att man tänker på att de inte vill komma för att det är så tråkigt”

"Alla leksaker är ju gamla och trasiga och inte finns det leksaker för alla åldrar heller..."

"Först och främst är det väl när barnen kommer på besök, de som är lite äldre förstår ju om man säger till dem att de inte kan gå ut från rummet men om de är lite mindre och kanske vill gå omkring så kan de inte för dörren är låst och de förstår inte varför"

"Vi är 40 stycken på de rummen tänk då alla som får besök av sina flickvänner varje vecka och räkna då på hur många ursäkt språket, men som ligger där nere och knullar. Det är många som knappt vill ta hit sina barn på besök dit. Det borde finnas ett eget barnrum"

På den anstalten vi genomförde våra intervjuer finns en mindre lekplats som finns tillgänglig för de fäder som befinner sig i permissionsgång och möjliggör för dem att kunna förlägga sina barnbesök där istället för i besöksrummen. Permissionsgång innebär att du är beviljad regelbunden ledighet från anstalten. Att bli beviljad permission beror på strafftid, skötsamhet och var under strafftiden du befinner dig. Detta innebär att väldigt många inte har möjlighet att nyttja den lekplats under besökstiden.

"Jag är inte inne i permissionsgång förrän till våren nästa år, då får jag vara där och då blir bättre och inte så instängt som det är nu"

"Parken är inte aktuell för mig jag är inte i permissionsgång"

"Vi har ju en park här nere, men de som inte har permissioner de får inte vara där nere, jag tycker det är lite löjligt, det är ju två staket där med och vakterna sitter i buren och tittar på oss, så det är lite konstigt"

Det framkommer under intervjuerna att det finns en uppfattning om att kriminalvårdens säkerhetstänkande försvårar möjligheterna att förbättra förutsättningarna för bra möte mellan föräldrar och barn.

"De arbetar för en sak men arbetar egentligen emot sig själva i slutändan, det här säkerhetstänkandet, det är skrämmande. Och det gäller många anstalter. De säger att ett barn behöver vissa saker och att anstalten ska jobba efter det, men sen är det de som jobbar med säkerhetstänkandet som vill en sak, barnombudsmännen en annan och sen har vi dem i centralvakten som vill något annat och det blir tre olika klaner, de försöker jobba för de andra emot och då blir det noll... Det borde finnas besökslägenheter men när de planerar anstalter idag utifrån säkerhetstänkandet så byggs de (anstalterna författarnas anm.) där efter också, så om de ändrar reglerna om fem år då finns ändå ingen plats att bygga på, det tar då tjugo år innan allt fungerar rätt"

Samtliga intervjuade hade en önskan om att det borde finnas en besökslägenhet på anstalten där de kan ta emot barnen på besök för att kunna göra som de uttrycker vanliga saker. Som vanliga saker räknas att titta på tv tillsammans, laga mat eller att bara umgås. Vissa av de intervjuade menade att det inte nödvändigtvis behöver vara övernattningsmöjligheter utan det viktigaste är att kunna umgås en hel dag.

”De borde skaffa en besökslägenhet, det är väl det viktigaste, det finns ju dem som har sin familj i Stockholm”

Fler av respondenterna påtalade att de upplevde problem med att inte få avtjäna sitt straff nära sin familj. De menade på att den så kallade närhetsprincipen inte efterföljdes vilket medfört i vissa fall att den intagne placerats upp emot femtio mil ifrån sina barn. Ett par av de intervjuade har dessutom vid ansökan om att få bli placerad nära sina barn, av placeringsenheten krävts på intyg av socialtjänsten rörande barnens behov av regelbunden kontakt med sina fäder.

”Killar från Stockholm hamnar i Malmö och killar därifrån hamna på Hall, de byter tjuvar med varandra och då försvinner närhetsprincipen och familjer blir lidande. Det kanske inte är alla som har tid eller bil, kanske får sitta tio timmar på tåget, sen två timmar ut till anstalt. Då är de helt färdiga när de kommer fram. Sen har de tolv timmar tillbaka, det blir mycket att planera”

”Sen krävde de kompletterande uppgifter som bevis på barnens behov av mig och då skrev min socialsekreterare det”

”... satt långt bort från min familj och ville bli placerad närmare. Fick överklaga placeringsbeslutet, de ställde frågor om vilket behov mina barn har av att träffa mig och krävde utlåtande från socialtjänsten. Placeringsenheten sa att folk brukar skylla på att de vill sitta nära sina barn, som om att man inte vill det”

Det stora flertalet av våra respondenter deltar eller har tidigare deltagit i de föräldracirklar som bedrivs på anstalt och häkte. Alla de svarande har varit positiva till föräldracirkarna även om de haft vissa synpunkter på dess utformning. Synpunkterna har varit att man haft en önskan om att få ännu mera stöd i mötet med barnen. Men den generella uppfattningen har varit att föräldracirkarna varit ett bra forum att utbyta erfarenheter och dela med sig av tankar om föräldraskap, även om dessa diskussioner inte upplevts ligga på ett djupare plan har de ändå fyllt en funktion för respondenterna.

”Det är föräldrakurs men ingen praktik”

”Det finns en föräldragrupp här som är rätt bra, men det finns inte så mycket stöd man kan få. Till slut är man ändå ensam i besöket med sina barn och jag tycker inte att det är något speciellt stöd”

”Kan jag dela med mig lite av mina erfarenheter är jag glad, och jag får säkert något tillbaka som jag inte tänkt på innan”

7. ANALYS OCH TOLKNING AV EMPIRIN

7.1 Faderskap

Under samtalen med fäderna om hur en pappa bör vara, träder en bild fram som motsvarar samhällets förväntningar. Fädernas berättelser överensstämmer med forskning om hur dagens pappor ser på faderskap. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) skriver att mäns främsta ideal är kunskap, beskydd och principer inte är det som nämns i första hand. Det är som tidigare nämnt närvaron och kärleken som man skall ge till sitt barn. Den moderna vardagspappan förväntas vara närvarande i barnets vardag samt kunna visa sina känslor (Berg, Johnsson, 1999).

De intervjuade fädernas bild av det ideala faderskapet innehåller både traditionella värderingar som familjeförsörjaren och de mer moderna bilderna av den vårdande fadern. Denna splittrade fadersbild är en allmänt rådande syn av faderskap i Sverige idag. Anledningen till att det finns så mycket kvar av de traditionella värderingarna kvar är att samhällets syn och förväntningar på faderskapet har förändrats i snabbare takt än vad praktiken hunnit göra (Bäck-Wiklund, Bergsten, 1997). Detta gör att man har med sig mycket av de traditionella värderingar som funnits i samhället under sin egen uppväxt.

I studien framkommer att fäderna inte känner sig, eller är, delaktiga i sina barns vardag, mer än över telefon. Ingen av respondenterna uppger att de försöker ansöka om särskilda permissioner för att delta på exempelvis föräldramöte eller liknande, även om det finns möjligheter att ansöka om särskild permission (KVFS 2008:3). Detta kan förklaras på flera olika sätt, vi kommer att göra det på två sätt. Det första är det som tidigare tagits upp, att det kan skilja på vad fäder i allmänhet anser hur att man bör göra som pappa, och det som i realiteten faktiskt sker (Bäck-Wiklund, Bergsten, 1997). Man kan även se det som en konsekvens av att inte uppfattas som en viktig del i sina barns liv av myndigheter. En konsekvens av att avtjäna ett straff på anstalt medför en minskad insyn i sina barns liv, skola sjukvård och dagis, samt minskad möjlighet att vara delaktig i barnens uppfostran. Rollen som familjeförsörjare kan man inte heller leva upp till under fängelsetiden. Kort sagt allt som våra respondenter uppgett som viktiga uppgifter hos en pappa. Detta kan leda till ett sänkt självförtroende i fadersrollen, som i sin tur kan leda till bristfällig motivation av att leva upp till sin egen idealbild som pappa (Berg, Johansson, 1999). Detta skulle kunna vara orsaken till att den mesta av faderskapet hanteras över telefon. Det finns också andra saker som påverkar möjligheten till kontakt mellan intagna fäder och deras barn, så som avstånd till anstalt och besöksrummens innehåll och utformning in. Ett par av fäderna uppger att de under anstaltstiden börjat tänka på ett helt annat sätt runt sina barn och att orsaken till detta är att de blivit drogfria eller att fängelsedomerna i sig fick dem att börja fundera extra mycket över sitt föräldraskap. Drogrfriheten har naturligtvis sin givna plats i sammanhanget men under separationen från barnet tvingas fadern att fundera över sitt faderskap och anpassa bilden av sitt faderskap till de nya omständigheterna. Detta kan även leda till att pappan skapar sig en ny fadersidentitet (Johansson, 2001)

Flera av fäderna har uppgett att de känner att de inte varit några bra fäder. Känslan av att ha "gjort bort sig" finns, vilket skulle kunna vara ett uttryck för skam som delvis kan förklara varför fäderna väljer att inte samtala med varandra eller med personal om föräldraskapet och känslor runt det i vardagen. Att vara tillbakadragen och inte gör andra uppmärksamma på ens känslor eller situation ingår i strategin *tillbakadragande* som skyddar personen att möta känslan av skam (Scheff, Starrin, 2002). Samtal om känslor och tankar runt barnen äger

endast rum i föräldracirklarna, kanske för att det då blir legitimt att samtala om dessa frågor och utbyta erfarenheter. En annan förklaring skulle kunna vara en misstänksamhet inför andra människor och kanske i synnerhet myndigheter, som kan finnas hos människor som under längre tid befunnit sig i missbruk eller levt ett aktivt kriminellt liv. Att sluta sig och inte dela med sig av sitt privatliv är en strategi som utvecklas under tid, om man upplever hot utifrån exempelvis polis eller myndigheter så vill man minimera risken att komma i kontakt med dem, ett sätt kan vara att prata så lite som möjligt om sina personliga förehavanden, och på så vis minska risken att polis eller myndigheter får information och på något sätt förändrar tillvaron (Lalander, 2001). Detta kan även utvecklas och leda till att man överhuvudtaget inte pratar om sitt känsloliv eller hur vardagssituationen ser ut eller upplevs (Trulsson, 1999).

7.2 Vilka känslor i föräldrar -barnrelationen finns under anstaltsvistelsen

Vi kommer nedan att analysera de strategier som fäderna tar upp i intervjuerna för att hantera och bemästra de känslor som väcks under anstaltstiden och som handlar om faderskap och kontakten med barnet. Vi kommer att utgå från teorier om coping, vilken kompletterats av begreppet KASAM samt teori om skam. I vår analys kommer vi inte att dra några slutsatser om respondenterna har en hög eller låg grad av KASAM eftersom vi inte har gjort någon mätning av graden av KASAM hos våra respondenter.

Under intervjuerna med fäderna framkommer att tankar om barnen väcker många känslor. Det kan vara att de känner en oro för hur barnen mår. Man kan ana känslor av skuld över att inte finnas tillhands för dem på ett sätt som stämmer överens med deras bild av hur en pappa ska vara. För att hantera de olika känslorna försöker fäderna finna lösningar i vardagen som gör att de kan hantera känslorna. Genom att hantera känslorna och sätta dem i ett sammanhang görs känslorna mer begripliga och fäderna får en ökad förståelse i vad som händer inom dem. Brattberg (2008) menar att en hög grad av KASAM vanligen bidrar till att personen har en högre förmåga att hantera stressfyllda situationer och därmed även lättare finner lämpliga copingstrategier. Vår tolkning av detta innebär att de fäder som känner en högre grad av sammanhang även har fler förutsättningar att hantera de känslor som framkommer i samband med tankar runt barnen.

Att träffa sina barn på anstalten upplevde de flesta fäderna som en stressfylld situation. Många kände en ambivalens inför att barnet skulle komma på besök och fäderna uttrycker att det var nervöst. En annan känsla som vi anser kom fram tydligt var fädernas ångest. Det var ångest över att inte motsvara barnens förväntningar, ångest över att inte vara en tillräckligt bra förälder, samt ångest över att tiden under besöken inte skulle bli bra. Währborg (2002) menar att ett fängelsestraff är en omtumlande livshändelse som påverkar personens förmåga att hantera stress och därför även påverkar en persons copingstrategier. Brattberg (2008) skriver att en person med hög ångestnivå har en passiv coping, som på sikt blir destruktiv. Enligt Brattberg är det viktigt att bryta det destruktiva för att inte riskera den personliga hälsan (ibid). En annan aspekt på den ångest fäderna uttrycker skulle kunna vara att de känner skam gentemot sina barn. Scheff och Starrin (2002) menar att den egna föreställningen om hur man framstår inför andra är en bidragande orsak till att känna skam (ibid). Man kan tolka detta som att fäderna känner en skam inför barnen eftersom de avtjänar ett straff på en anstalt och inte finns till för barnen i deras vardag.

Under samtalen framkom tydligt att fäderna inte var speciellt positiva till de besöksrum som finns på anstalten. Det är inget som fäderna i dagsläget kan påverka och vi tolkar det som att de emellanåt undviker att ta emot besök från barnen där. De gånger barnen är på besök

försöker fäderna göra det mesta möjliga för att barnens upplevelse ska bli så positiv som möjligt. Full uppmärksamhet på barnet genom att rita, brottas på lek eller fika var några av de saker fäderna nämnde. Starke (2003) skriver att det är viktigt att en person hittar positiva aspekter i händelser där den objektiva situationen inte kan påverkas och att det sker med en medvetenhet (ibid). Vi tror att det är viktigt för fäderna att besöken blir så positiva som möjligt för barnen. Det skulle även kunna innebära att fäderna skäms för att ta emot barnen i samma rum där andra intagna har sexuellt umgänge. Scheff och Starrin (2002) menar att ett undandragande innebär att personen undviker att hamna i situationer som innebär känslor av skam. I vår analys tycker vi oss ana att det finns en outtalad känsla av skam hos flertalet fäder över att behöva ta emot barnen i anstaltens allmänna besöksrum.

I vårt insamlade material kan vi se att fäderna använder sig av flera olika copingstrategier. Exempel på problemfokuserad coping skulle kunna vara att fäderna har framtidsplaner eller att de försöker minska den stress de känner av i kontakten med sina barn. Noggrann planering, som till exempel att planera varje minut för vad som ska ske under besöken eller en specifik ordning på vad som ska ordnas upp när pappan väl lämnar anstalten, skulle även kunna vara ett uttryck för en känsla av skam. Scheff och Starrin (2002) menar att ett noggrant planerade och kontroll framhäver personen i bättre dager och är en strategi i att bemöta känslor av skam (ibid). Det skulle kunna förklara varför några av de fäder vi samtalade med hade minutiöst noggranna planer, både inför besöken samt i deras utformning av framtiden.

Det sociala stöd som flertalet av fäderna har menar de är det bästa för dem för att kunna ventilerar känslor. Att fäderna har ett fungerande nätverk och därmed ett socialt stöd som finns till hands för att kunna ventilerar problem är ett exempel på problemfokuserad coping. Sarafino (1997) menar att personen känner att situationen är hanterbar och upplever att det går att minska stressen eller förändra situationen (ibid). Genom att söka socialt stöd finner fäderna en strategi för att ta itu med problemet (Starke, 2003). Under samtalen med fäderna fann vi variationer i deras förmåga att hantera stressen som uppkommer i händelser som de inte kan påverka. Vi tror att flera av de fäder som uppger att de inte upplever några jobbiga känslorna i bland annat kontakten med sina barn, uppvisar förnekelse. Vi tror att det är ett omedvetet skydd för att kunna hantera känslorna. Detta skulle då kunna vara känslufokuserad coping (Sarafino, 1997). Förnekelse kan vara en omedveten reaktion som försvar mot en stressfylld situation som upplevs som ohanterbara (ibid). Det skulle också kunna vara så att fäderna medvetet valde att inte prata med oss om dessa känslor, något som vi är medvetna om.

Under samtalen med fäderna uppger många att de använder sig av fysisk aktivitet för att hantera sina känslor. Att träna hårt och som en del uttryckte det "köra skiten ur sig" tolkar vi som en flykt undan känslorna. Kanske beror flykten på att fäderna inte upplever att det finns så många alternativa lösningar för att kunna möta problemen då anstaltsmiljön är begränsad. Flera av fäderna hade före anstaltsvistelsen befunnit sig i ett aktivt missbrukat vilket Brattberg (2008) menar är en flykt undan problemen och är en undvikande copingstrategi. Man kan då se att man använder sig av en liknande copingstrategi som före anstaltsvistelsen men att man istället för att missbruka använder träning som flykt. Genom att distansera sig från problemet skulle det kunna leda till sämre hälsa och på sikt kunna leda till att fädernas copingresultat blir negativa. Negativ copingresultat leder enligt Brattberg (2008) till att personerna känner en ökad rädsla och ångest vilket vi tycker oss kunna se hos en del fäder.

Flera fäder säger i intervjuerna att det bästa är att dra sig undan till sin cell när de upplever att tillvaron blir alltför jobbig. Undvikande strategier skulle även kunna ses som en känsla av

skam hos fäderna. Det stämmer väl överens om vad Scheff och Starrin (2002) skriver om skam. De menar att en person som drar sig undan den sociala gruppen har en lägre självkänsla och är tillbakadragande (ibid). Detta skulle kunna förklara varför fäderna väljer att inte tala med varandra om känslor relaterade till barnen och varför man väljer att dra sig undan till cellen när känslorna känns övermäktiga.

En intressant skillnad som vi tyckte framkom under våra samtal var att det finns en skillnad mellan de fäder som tidigare avtjänat straff och de som var intagna för första gången. Skillnaden låg framförallt i hur ofta fäderna har eller hade besök. De fäder som var intagna för första gången hade fler och mer regelbundna besök av sina barn. Det skulle innebära att de hade en mer aktiv coping där fäderna har gjort ett medvetet val. Fäderna väljer att konfrontera de stressfyllda och jobbiga känslorna genom att regelbundet ha besök från barnen vilket överensstämmer med vad Brattberg (2008) tar upp. Hon menar att ett medvetet försök till att bemästra det stressfyllda innebär aktiv coping (ibid). Vi tycker att det framkommer att de fäder som avtjänat straff tidigare har en mer passiv coping och har en mer uttalad ambivalens om besöken från barnen. Enligt Brattberg (2008) är ambivalens och ett undvikande beteende ett psykiskt försvar för att skydda sig från upplevda hot (ibid). Det skulle även kunna vara så att de fäder som inte avtjänat straff tidigare upplever en högre grad av KASAM och att de som avtjänat straff tidigare har en lägre grad. Som vi tidigare nämnt så har vår undersökning inte mätt graden av KASAM så denna tolkning handlar mer om en spekulation från vår sida.

7.3 Tankar om kriminalvården

Samtliga intervjuade uttryckte kritik mot att besöksrummen inte var anpassade för barn. Barnombudsmannen (2004) menar att miljön i besöksrummen är väldigt viktig för barnen. Om barnen får en positiv bild av anstalten deras förälder vistas på kommer även deras oro för föräldern att minska. Om barnen mår bättre mår föräldern bättre.

Barnombudsmannen uttrycker även att det är viktigt att kriminalvården försöker att öka möjligheterna att få vistas utomhus under besöket (BO, 2004). Vidare borde alla anstalter även vara utrustade med såkallade besökslägenheter. Lägenheterna utgör en mer naturlig miljö för barnet att träffa sin förälder i, men är också viktigt för dem som har långa straff, som på så vis få en möjlighet att under mer sammanhängande tid få umgås med sina barn, än vad som sker under ett vanligt besök som vara ett par timmar (ibid). Besökslägenheterna är också mycket viktiga för dem som har sin familj långt ifrån anstalten och kanske därför inte får så täta besök av dem.

Närhetsprincipen är något som de intervjuade inte anser uppfylls i någon större utsträckning. Förvisso har kriminalvården i sina föreskrifter en riktlinje om att det vid beslut om anstaltsplats bör vägas in i beslutet huruvida den intagne har minderårigt barn, men det finns även andra faktorer som ska vägas in. De flesta av dessa faktorer berör säkerhet på anstalterna (KVFS 2006:13).

De intervjuade ger kritik mot att kriminalvårdens säkerhetstänkande försvårar samarbetet mellan personal som har olika ansvarsområden i frågor som rör barnen. Det ökade arbetet med säkerhets frågor startade 2006, och har resulterat ibland annat strängare regler runt besök (www.kriminalvarden.se). Barnombudsmannen påpekar redan 2004 att man inte skall försaka säkerheten men att i kontakten med barn då får sätta in mer resurser (BO, 2004) detta är dock skrivet innan fokus på säkerheten var aktuell. För att undvika att personalen jobbar åt olika

håll borde all personal inom kriminalvården få gå en utbildning om barnsbehov, inte endast de som ansvarar för barn frågorna på anstalten (BO, 2004).

8. Slutdiskussion

”De deltagande fäderna är moderna fäder, som inte alls är nöjda med den papparoll de har idag” skriver Ulla-Carin Hedin (s.79, 2000) i sin utvärdering av kriminalvårdens föräldrakurser. Detta är även det som vi kommit fram till i vår studie. Vi har under arbetet med uppsatsen även noterat att det under de tio år som gått sedan Janeling och Ribberfalk (1998) skrev sin uppsats *Fäder i fängelse* inte skett några större förändringar hur fäder på anstalt upplever sitt faderskap under anstaltstiden. Vi är av den uppfattningen att de förändringar som skett till största del ägt rum innan år 2006. Med förändringar menar vi exempelvis ökad anpassning av besöksrum, arbetet med att utveckla föräldrakurser, byggnationer av besökslägenheter och att uttalat arbeta utifrån ett barnperspektiv. Vår tolkning efter att intervjuat intagna och personal inom olika delar av kriminalvården är att det ökade säkerhetsarbetet som infördes 2006 (www.kriminalvarden.se) har överskuggat allt annat arbete och det som till varje pris satts i främsta rummet. Vi tror att det ökade säkerhetsarbetet är en av orsakerna som bidragit till att kriminalvården inte kommit längre i sitt arbete med barnperspektivet. Det offentliga material myndigheter väljer att presentera på en hemsida kan i viss mån anses avspegla den värderingsgrund myndigheten arbetar efter. Utifrån kriminalvårdens hemsida framstår inte barnperspektivet som högprioriterat. Det är svårt att finna information om hur de arbetar med föräldrar och barn inom kriminalvården och den information som finns är inte speciellt omfattande. Det finns inget samlat dokument som innehåller all information om lagar, föreskrifter och möjligheter om att vara förälder på anstalt på hemsidan (www.kriminalvarden.se). Vi har inte upplevt att man uttalat arbetar med nätverksarbete inom kriminalvården något danska Christensen (1999) och brittiska Boswell och Wedge (2002) nämner som viktiga för framgångsrik rehabilitering.

Att de intagna inte talar med varandra eller med någon av kriminalvårdarna är något som vi under studien uppfattat av respondenterna är en oskriven lag. En av respondenterna uttryckte det så här ”*En plit är en plit och en intagen en intagen*” och han syftade på att det är vi mot dem. Andra berättade att man inte pratar med andra intagna heller ”*det bara är så*”. Detta verkar vara oskrivna lagar som funnits länge och man kan utläsa samma sak i *Fängslade fäder* (Janeling, Ribberfalk, 1998). Vi tror att kriminalvården har mycket att vinna på arbete med dessa oskrivna lagar och på så sett kunna hjälpa de intagna att mer effektivt bemöta de känslor som finns under anstaltstiden istället för att bara stänga dem inne.

Att fråga om den intagne har barn vid inskrivningen på anstalt räcker inte. Man måste använda den informationen och ta hänsyn till att den intagne har barn. Det räcker inte att kriminalvården har barnombud som är djupt engagerade i sitt arbete hela kriminalvården måste delta.

Vår uppfattning är att alla som arbetar inom kriminalvården borde få utbildning i barns behov, så att även de som jobbar med säkerhetsarbetet har med sig den kunskapen i sitt arbete.

Vi har som tidigare nämnt valt att avgränsa oss från barnperspektivet. Förmodligen hade vår uppsats sett helt annorlunda ut om den varit skriven ur ett barnperspektiv. Då hade vi med största säkerhet kommit att uppmärksammat andra saker och dragit andra slutsatser.

Slutligen anser vi att man måste man sluta diskvalificera fäder som är fängslade i deras faderskap. Under vår tid som praktikanter vid frivården Göteborg, i arbete på anstalt och under uppsatsarbetet har vi fått höra många negativa åsikter om fäder som sitter på anstalt.

Dessa åsikter har vi fått höra både som privatpersoner och under arbete. Det måhända att de har missbrukat och begått brott under viss tid eller hela barnens uppväxt. Detta är inte skäl nog för att inte hjälpa dem att utveckla ett tillräckligt gott föräldraskap. De är fortfarande fäder och tänker fortfarande mycket på sina barn.

REFERENSLISTA

Antonovsky Aaron (1985) *Health, stress and coping*. Manufactured in the United States of America

Antonovsky, Aaron (2005) 2 upplagan, *Hälsans mysterium*, Stockholm, Natur och Kultur,

Barnombudsmannen, (2004) *Straffa inte barnen* Br 2004:01, Stockholm

Boswell, Gwyneth Wedge, Peter (2002) *Imprisoned Fathers and their children*. Jessica Kingsley publisher, London

Berg, Lars-Erik Johansson Thomas (1999) *Den andre föräldern - om deltidspappor och deras barn* Carlsson Bokförlag

Brattberg Gunilla (2008) *Att hantera det ohanterbara* Elanders digitatryck; Stockholm

Bäck-Wiklund, Margareta Bergsten, Birgitta (1997) *Det moderna föräldraskapet - en studie av familj och kön i förändring*. Natur och kultur Stockholm

Christiansen, Rita/kriminalvården (2006) *Föräldraskap – en studiecirkel*. Norrköping

Christensen Else (1999) *Forældre i fængsel– en undersøgelse af børns og forældres erfaringer*: Socialforskningsinstituttet 99:5 Holbæk Center-Tryk A/S

Claezon Ingrid (1996) *Mot alla odds – barn till narkotika missbrukare berättar om sin uppväxt* Nordic Academic Press Lund Bokförlaget Mareld; Stockholm

Fransén, Mona (2004) *Den Dolda Triaden -Om ensamstående mödrar med söner och deras behov av stöd inom socialtjänsten* Institutionen för socialt arbete Göteborgs universitet

Gemzöe, Lena (2005) *Feminism*. Bilda förlag Stockholm

Hedin, Ulla-Carin (2000) *Fångars föräldraskap- en utvärdering av föräldrautbildningen inom kriminalvården*, Göteborgs universitet institutionen för socialt arbete

Hagström, Charlotte (1999) *Man blir pappa; Föräldraskap och maskulinitet i förändring* Nordic Academic Press Lund

Janeling, Victoria Ribberfalk, Anna (1998) *Fäder i fängelse- en studie av mäns kontakt med sina barn under anstaltsvistelse* Kriminalvårdsstyrelsens Repocentral 1999

Johansson Thomas (2001) *Bilder av självet Vardagslivets förändring i det senmoderna samhället* Natur och kultur

Katz, Jack (1999) *How emotions work*. The university of Chicago press, Chicago

Kriminalvårdsstyrelsen (2007) *Svar direkt* www.kriminalvarden.se

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur

Lalander Philip (2001) *Hela världen är din - en bok om unga heroinister*. Studentlitteratur, Lund

Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete* Studentlitteratur

Lazarus, Richards S/Lazarus Bernice N (2006) *Coping With Aging*. Cary, NC, USA: Oxford University Press, Incorporated.

Lazarus Richard S, Folkman Suzan. (1984) *Stress, Appraisal and Coping*. Springer Publishing Company: New York

Melin, Mie (1998) *Fångarnas barn*. Rädda Barnens förlag

Plantin, Lars (2001) *Mäns föräldraskap; Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Göteborgs universitet Institutionen för socialt arbete

Pruett, Kyle D. (1987) *Pappa som Mamma*. Bokförlaget Forum Malmö, Original title; The nurturing father

Rönmark Lars (1999) *Fallna löv – om coping vid förlust av små barn*. Socialvetenskapliga forskningsrådet, Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet, Zeon förlag; Floda

Sarafino Edward P (1997) *Health Psychology: biopsychosocial interactions*. 3rd ed. New York. Printed I the United States of America

Scheff, Thomas J, Bengt Starrin i

Meeuwisse, Anna Swärd, Hans (2002) *Perspektiv på sociala problem* Natur och kultur Stockholm

Somander, Lis/Lönnberg, Karl-Anders/Holmberg, Stina/Håkansson, Per Arne/Julin, Suzanne (1998) *Barn med frihetsberövade föräldrar* Kriminalvårdsstyrelsen Norrköping

Starke Mikaela (2003) *Att bli tonåring – ett föräldraperspektiv*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet, Skriftserien 2003:5

Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur

Svenning, Conny (2003) *Metodboken*. Femte upplagan Lorentz Förlag

Thomassen, Magdalena (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis introduktion i vetenskapsfilosofi*. Gleerups utbildning AB

Trulsson, Karin Att vara missbrukare och mamma, i Gunnarsson Evy, Schlytter, Astrid (1999)(red) *Kön och makt i socialt arbete*, Stockholms universitet institutionen för socialt arbete.

Thurén, Torsten (1991) *Vetenskapsteori för nybörjare* Liber AB

Vetenskapsrådet, (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet

Währborg Peter (2002) *Stress och den nya ohälsan* Bokförlaget Natur och Kultur

INTERNET

www.kriminalforsorgen.dk/ läst 2008-11-15, 2008-12-05

<http://www.kriminalvarden.se/> läst 2008-11-19, 2008-11-23, 2008-12-07

http://www.raddningsmissionen.se/templates/12_39.asp?page_id=535&menu_id=148 läst
2008-11-19

BILAGA 1

Information i samband med deltagande i intervjustudie.

Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst under processen välja att avbryta samarbetet.

Intervjuerna kommer att spelas in på band för att sedan i valda stycken användas i uppsatsen. Det är endast vi som författare som kommer att ha tillgång till inspelningarna och när uppsatsen är färdig kommer dessa att förstöras.

Du kommer i uppsatsen och under arbetet att vara avidentifierad/anonym.

När uppsatsen är färdig och godkänd på Göteborgs universitet skickar vi ett exemplar till dig och övriga intervjudeltagare samt till kriminalvårdsverket. Uppsatsen kommer även att finnas tillgänglig på Göteborgs universitet.

Tack för ditt deltagande

Jenny Dahlström
Monica Ohlsson

För att komma i kontakt med oss kan personal maila:

Jenny
Gusdjenn80@student.gu.se

Monica
gusohlmo@student.gu.se

BILAGA 2

Frågeguide

Allmänt

- Ålder
- Strafftid
- Antal barn
- Civilstånd

Tema 1.

Innebörden av faderskap.

- 1 Vad är att vara pappa?
- 2 Hur ser din roll ut som pappa idag?
- 3 Hur såg det ut före anstaltsvistelsen?
- 4 Vad upplever du som den största skillnaden mellan nu och då?
 - Känner du dig delaktig i ditt/dina barns vardag?

Tema 2.

Fäders tankar om mötet med sina barn.

- 5 Hur upplever du möjligheten till att träffa ditt/dina barn?
 - Varför är det viktigt för dig att få träffa ditt/dina barn?
 - Har du regelbunden kontakt med ditt/dina barn?
 - Hur ser telefonkontakten ut?
 - Hur ofta har du möjlighet att få besök av ditt/dina barn?
 - Vad gör ni tillsammans under besöken?
- 6 Hur känner du dig inför besöket?
- 7 Hur känner du dig under besöket?
- 8 Hur känner du dig efter besöket?
 - Hur hanterar du de känslor som väcks runt ditt/dina barn?

Tema 3.

Mer praktiskt om vad kriminalvården har för roll i mötet mellan förälder och barn.

”Vilken roll har kriminalvården i mötet mellan förälder och barn”.

- 9 Vilket stöd får du runt kontakten med ditt/dina barn? Både praktiskt och känslomässigt.

Slutligen.

- Är det något som du skulle vilja tillägga utöver ovan?

BILAGA 3

HEJ!

Monica Ohlsson och Jenny Dahlström heter vi och läser sista terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. Under fem veckor framöver ska vi skriva en c-uppsats som är vårt examensarbete. Uppsatsen är en fördjupning inom ett område och vi vill undersöka ”hur det är att vara pappa och sitta på anstalt”.

För att undersökningen ska kunna genomföras söker vi dig som är pappa och som kan tänka dig att ställa upp på en intervju med oss. Intervjun varar mellan 1-1.5 timma och det är helt frivilligt att delta. Det enda kravet vi har är att du har egna barn.

Intervjuerna kommer att genomföras på anstalten i slutet av vecka 44 och i början av vecka 45. Tider kommer att bokas in efter överenskommelse med er. Du som är intresserad kan lämna ditt intresse till och senast den 26 oktober.

Väl mött

Monica Ohlsson & Jenny Dahlström